శృంగారగ్రంథమాల—౧.

శృంగార రాధామాధవ సంవాదము

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

వెలిదిండ్ల

వేంకటపతి మహాకవి

విరచితము

ప్రకాశకులు:

జి. యస్. శాస్త్రి అండు కో.,

మద్రాసు

పీ ఠి క

దక్షిణదేశమున వెలసిన తెలుఁగుకృతులు జుంటితేనె పెరలవంటివి. భాషయు, భావములును దేటతేటయై, తీయ తీయనై యుండును. విజయవిలాసము, తారాశశాంకవిజయము, ఈ రాధామాధవసంవాదము, అహల్యా సంక్రందన విలాసము, సత్యభామాసాంత్వనము, రాధికాసాంత్వనము, మొదలగు దక్షిణాంధ్ర కృతులముందు తత్కాలమున వెలసిన యుత్తరాంధ్రకృతులు కూచిమంచీయాదులు, దివిటీలముందు దీపములున్న ట్లున్నవనుట సత్యేతరముగాదు. ఇట్టి ప్రశంసకుఁ దగు దక్షిణాంధ్రకృతులలోని యీ రాధామాధవమునకు

కృతికర్త

వెలిదిండ్ల, వెంకటపతికవిసార్వభౌముఁడు. మాకు దొరకిన మాతృకలలో నీకృతి కృత్యవతరణిక లేదయ్యెను. కావున గ్రంథకర్త స్వవిషయమునం దేమి చెప్పికొనెనో యెఱుఁగరాదు. * ఈ వెంకటపతిసార్వభౌముని కుమారుఁడగు అయ్యన్నశాస్త్రి రచియించిన వ్యాసతాత్పర్యనిర్ణయమునుబట్టి యీతని విష

---

* తంజావూరి పుస్తకశాలలో రాధామాధవ సంవాదము కలదని తెలియవచ్చుచున్నది. అందుఁ బీఠికగలదేమో? ఉండెనేని దాని నింకొకముద్రణమునకు సేకరింతుము.

యము కొంచె మెఱుఁగనగుచున్నది. వ్యాసతాత్పర్య నిర్ణయ మున నిట్లు గలదు:

శ్లో. శ్రీవేంకటపతే స్సూను రక్షురే రనుజః కవేః,
అయ్యాన్నో వైణికః కుర్వే వ్యాసతాత్పర్య నిర్ణయమ్.

గద్యమ్.—ఇతి శ్రీమద్రాధామాధవసంవాదాద్యనేక ప్రబంధనిర్మాణధురీణస్య, శ్రీవేంకటపతి కవిసార్వభౌమస్య తనూభవేన, సుదన్తాకల్యాణాద్యనేకప్రబంధరచనాచాతురీధారే యస్య, అళఘురికవే రనుజేన, వీణావాదనప్రవణేన, వేదాంత సిద్ధాంతరహస్యార్థప్రకాశనధురంధరేణ, శ్రీమదయ్యాన్నవిద్వన్మ ణినా విరచితే వ్యాసతాత్పర్య నిర్ణయే."

ఈ యయ్యన్నశాస్త్రి తనతండ్రి రాధామాధవ సంవాద మును బ్రశంసించినాఁడు. ఈతని సోదరుఁడు అళఘురి సుదంతా పరిణయాది ప్రబంధములను రచియించెనట. ఆప్రబంధము లిప్పు డెఱుఁగరాకున్నవి. వీణావాదనపాండిత్యముచే నీతనికి "వీణ" యని యుపనామము చేరియుండును. శ్రీధర వేంకటేశార్యుఁడు తన గురువని యీతఁ డిట్లు చెప్పుకున్నాఁడు:

శ్లో. యద్వీక్షాఖిలలోకకిల్బిష తమఃకాండస్య చండద్యుతిః
సూక్తి ర్యస్య విరక్తిభక్తి భగవద్బోధప్రరోహావనీ;
బ్రహ్మానందసుధాబ్ధిమంధరగిరి ర్యస్యోపదేశక్రమః
తస్మై శ్రీధర వేంకటేశగురవే కుర్వే ప్రణామాయుతమ్.

ఈ శ్రీధరవేంకటేశార్యుఁడు దక్షిణదేశమువారికి నాఁటికి నేఁటికిఁగూడ నిత్యపూజ్యుఁడై స్మృతిపథముననున్న మహనీ

యుఁడు; మహావిద్వాంసుఁడు. బహుగ్రంథకర్త. పుణ్యపురుష కథాకీర్తనలోభమునఁ బ్రసక్తానుప్రసక్తమయినను వచ్చురిత్రము నిక్కడ నిందుకఁ బ్రస్తుతించుచున్నాను.

శ్రీనర వేంకటేశార్యుఁడు ఆంధ్రవైదిక బ్రాహ్మణుఁడు. తంజావూరిజిల్లా తిరువిశైనల్లూరు గ్రామవాస్తవ్యుఁడు; సంపన్న గృహస్థుఁడు. ఒకప్పుడాయన తండ్రిదో తల్లిదో శ్రాద్ధదిన మయ్యెను. బ్రాహ్మణనిమంత్రణమాయెను. గృహమున వంటకము జరుగుచుండెను. తాలింపు పరిమళము ఘ్రాణతర్పణముగా నిరుపొరుగులను వ్యాపించుచుండెను. అట్టిపటి నీవేంకటేశార్యు లకో, యన్యులకో కమ్మతగాఁడగు నొకమాలవాఁడు గోగ్రాస మును గొనివచ్చి యీతాలింపుఁ గమ్మనలపు నాఘ్రాణించి క్షుధార్తుఁడై వేంకటేశార్యులను బిలిచి "బాబూ! కమ్మనివాస నలు నన్నూరించుచున్నవి. మీయింట నేదో విందువంటకము లగుచున్నట్లున్నవి. నాకుటుంబమున కింతప్రసాదము పెట్టిం పుఁడు. మాకొంపలో నందఱకు నిన్న దిన్నగాఁ దిండిలేదు. ఆ కొంటిమి" అని యాచించెను. ఆయన యదివిని చండాల ఘ్రాణదోషముచే నుచ్ఛిష్టమయినదని యూహించెనో, లేక అన్నాతురుని ముందుగా నాదరించుట మంచిదనియే యెంచె నో కాని యీ శాకపాకాదులన్నింటిని వాని కిచ్చివేసెను. శ్రాద్ధమునకుఁ బునఃపాకప్రయత్నము సేయఁజూచెను. ఊరిలోని దాక్షిణాత్యవైష్ణవు లీవిషయము వినిరి. ఆంధ్రుఁడు చెడెనని తెగడిరి. బ్రాహ్మణార్థము రామనిరి. ఊరెల్ల నట్లుడికిన ట్లుడుకు చుండెను. వేంకటేశార్యులయింట వంటకుఁ దోడువచ్చువారును

శృంగార రాధామాధవము

ఉత్తరభారతదేశమున రాధాకృష్ణులు ప్రకృతిపురుషులుగా స్తుతింపఁబడుదురు. శ్రీకృష్ణమూర్తికి రాధాదేవి మేనత్త యగునని దక్షిణభారతదేశమునఁ బ్రతీతిగలదు. ఈప్రతీతి కాకరమేదో తెలియలేదు. ఈకృతిలో రాధాకృష్ణుల శృంగారలీలలు, సాటిలేని చాతుర్యముతో వర్ణితము లయినవి. రాధామాధవుల ప్రథమానురాగము, రాధావిరహము, శుకసందేశము, రాధామాధవుల సంవాదము,సవతులసంభాషణములు నిందు నెఱజాణతనపు నేర్పుతో నిర్వహింపఁబడినవి.ఈకవిరసనాంచలమున నాంధ్రవాణి యత్యుల్లాసముతో నృత్యమాడినది; పరిమళముగల పలుపసత్తులను బద్యరూపమున విరఁజల్లినది. శృంగారకృతికి సంగతములుగానిక్లిష్టపదములు, ప్రౌఢార్థములు నిందుఁ గానరావు. కవి రాధోక్తులను జెప్పునప్పుడాఁడుదిగా మారినాఁడు. అన్యాసక్తులయినవల్లభులపై నక్కసుగొను కటారికత్తెల తుటారముల నీకవి పుడికిపుచ్చుకొని యీగ్రంథమునఁ బొసఁగించినాఁడు. గ్రంథము పయికిఁబయికిఁ బోనుపోను రసోద్రేకము గ్రహించునదిగా నున్నది. ముద్దుపళని రాధికాసాంత్వనరచన కిది మేలుబంతి. రసికులహృదయమున కిది రంజకమగునేని మాపరిశ్రమము ఫలవంతమగునుగాక.

అక్షయ మార్గశిర శుద్ధ పంచమీ గురువారము } గంటి సూర్యనారాయణశాస్త్రి
సంపాదకుఁడు.

శ్రీః

శృంగార

రాధామాధవ సంవాదము

ప్రథమాశ్వాసము

NAIDU RAMANUJAM

శ్రీ రుక్మిణీ మనోహర,
కారుణ్యసుధాసముద్ర, కంసమథన, య
క్రూరాంబరీష సుజనా
క్రూర, చిదానంద, కృష్ణ, గోప, ముకుందా!

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నా రచియింపం బూనిన రాధామాధవసంవాదం బను మహా ప్రబంధంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టిదనిన:

చ. అనవరత ప్రబోధకర
మా మిథిలాపురమందు నొక్కనాఁ
డనఘుఁడు ధన్యుఁడౌ జనకుఁ
డార్యులతో సుఖలీల నుండి సొం

పున సకలావతారముల
పుణ్యకథ ల్వివరింప వించుఁ దాఁ
జనవున వేఁడెఁ గృష్ణుకథ
సత్యనిధిన్ శుకయోగిరాయనిన్.

చ. అడిగిన భక్తితోఁ డఁబుల
కాంకితుఁడై నయనాంబుజంబులన్
వెడల ముదంబుధార యదు
వీరునిఁ గృష్ణుని సన్నుతింపఁగాఁ
బడసితి నెంతభాగ్యమని
పద్మదళాక్షుఁ దలంచి మ్రొక్కుచున్
బడలికదీరఁ బాపములు
వాఱఁగఁ భాగ్యము చేర నిట్లనెన్.

గీ. జనకరాజేంద్ర! వినవయ్య సావధాన
మతినిఁ గృష్ణుని చరితము ల్మహిని విందు
మవి రుచింపవు మాకు మాయనుభవంబు
చెలఁగు శృంగారరూపమూఁ జిత్తగింపు.

ఉ. యమునాతీరమునందు బృందదరి బా
గౌ పల్లె వ్రేపల్లెనా

సమరుఁ గొల్లలపల్లెత జనుల భా
　　గ్యం బెంతవర్ణింతు మొ
ల్లముగా నందఱుఁ గొల్లలాడుదురు పా
　　ల న్నేతఁ, బన్నేతమై
యమితానందముఁ నందుఁ డందుఁ దగు
　　దేవాధీశభోగంబులన్.

సీ. తీరుగాఁ గైసేయు తేరులచందానఁ
　　బాడుగులతోడ నాఁగడుపు లమరఁ
గనుఁగానక మదించు గజముల కైవడిఁ
　　గొమ్ములవృషభము లొక్కమరు మిగులఁ
జివ్వకు నటు కాలుద్రవ్వు వీరుల రీతిఁ
　　జలపోరి పెనఁగు కోడెలు చెలంగఁ
జెంగునదాఁటు తురంగంబుల వితానఁ
　　జురుకైన లేఁగలు సొంపుమిగుల
నవియె చతురంగబలములై యతిశయిల్ల
మొల్లమై యున్న వ్రేపల్లె నల్లుకొన్న
ఫలితవనములు కోటలై పరిఢవిల్ల
నందుఁ జెలువొందు నందుఁ డానంద మొంది.

క. ఒకపశువుఁ బ్రోచు వానికి
సకల ఫలంబులును గల్గు, సంతతమును గో
ట్లకు మించు పశుగణంబులఁ
బ్రకటంబుగఁ బ్రోచు సందుఫల మేమందున్.

గీ. అతని పుణ్యంబుననొ, లేక యతనిపుణ్య
పత్నియగు యశోదాదేవి భాగ్యముననొ,
కృష్ణుఁ డుదయించె వారి కింకేమి తెలుప
జలజనయనుని భక్తవాత్సల్య మహిమ.

చ. చిగురుల పాదము ల్కళలఁ
జెల్కెడువ్రేళ్లు నొయారి పిక్కలున్
జిగితొడ లందపుంబిఱుఁదుఁ
జెన్నగుబొజ్జ వెడందఱొమ్ము బా
గగు కరము ల్ననుంగళము
నద్దపుఁ జెక్కులు నవ్వుమోము దే
టగు కనుదోయి ముద్దు గురి
యన్ మురియున్ హరి యందుబాలుఁడై.

సీ. పట్టాభిషేక సౌభాగ్యము ల్దిలకించి
సందుండు సంతతానంద మొందఁ

దొంట్రుపల్కులు ముద్దదొంలకు నవ్వులు గాంచి
మురిసి యశోద సమ్మోదమంద
నవమోహనాంగసౌందర్యంబు భావించి
పసిగాంపు గుబ్బెతల్ పైంబడంగం
బూంటపూంటకు వృద్ధిం బొందురూపముం జూచి
జనులెల్ల నాశ్చర్యమునం జెలంగ
తలిరువలె గోమునై మొగ్గవలెను సోగ
యై యలరువలె మృదువునై కాయవలెను
బెక్కువై పండువలె నెఱచొక్కమగుచుం
దేనెవలెం దేటమై శౌరి తేజరిల్లె.

ఉ. అప్పుడు లేంతప్రాయమున
నాడుచు నందుని ముద్దుంజెల్లెలౌ
కప్పురగంధి రాధ యను
కన్నియ యొక్క యనామధేయుం బి
న్నప్పుడె పెండ్లియాడి మగం
డంచని చూడదు వాని, వాండు నా
యొప్పులకుప్పం గన్గొనంగ
నోడును ప్రీడను గొల్ల వెఱ్ఱిచేం.

క. వెన్నెలను జలువపుట్టిన
చెన్నునఁ బువ్వులను దావి చెలఁగినరీతిన్
కన్నియ సకలాంగంబులఁ
దిన్నఁగ నొకవింత సొగసు దినదినమునకున్.

క. వనిత తనుఁదానె చూచుక
తనలోఁ దా నుస్సురను వితాకై తనకున్
దనసొగసుకుఁ దనముచ్చట
కనువైన ప్రియుండు లేమి నాటానమునన్.

క. తొల్లి తప మేమిచేసెనొ
కొల్లగఁ బసిబాలుఁడైన గోపాలునితో
మల్లాడుచు నెల్లప్పుడు
చెల్లాటల నుండు రాధ జిలిబిలితమిచేతన్.

క. బాలుఁడగు శౌరి నెత్తుక
హేలాగతి ముద్దులాడు నేప్రొద్దు వృథా
కాలక్షేపంబునఁగడుఁ
జాలని వగలేనిబాళి జాల విరాళిన్.

ఉ. భావిఫలాభిలాషమున
బాలుని కేమఱు కుగ్గుపెట్టుఁ బె

య్యావులపాలతో జలక
మార్చును దాఁ దొడనుంచి యేమి చూ
చేవని నవ్వుచుఁ బయఁట
చేఁ దడియొత్తి సిరామరక్షతో
గావునఁ జుక్కఁ బొట్టిడు మొ
గంబున నంత ఘటించు నుయ్యెలన్.

ఉ. నా వెలలేనిమానికమ
నా తొలినోముల మెట్టపంట నా
దేవుఁడ నా మనోరథముఁ
దీర్ప జనించిన చక్కనయ్య నా
జీవన జీవనంబ యదు
శేఖర యించుక నిద్రపోగదే
ఓ వెడమాయకాఁడ, యని
యుయ్యెల నూఁచును రాధ మాధవున్.

గీ. ఏమఱించి కృష్ణుఁ డింట్లలోఁ జొరఁబడి
యున్నపాలు పెరుగు వెన్న నేయి
కొల్లలాడుచుండ గోపిక లొకనాఁడు
దొమ్మిగూడి రాధతోడ ననిరి.

క. ఉట్లపయి నున్న వెన్నల
చట్లల్లను గొంచుఁబోయి సంగాతులతో
నాట్లాడఁ దొడఁగె మా బ్రతు
కెట్లా కడవెళ్లునమ్మ, యిట్లా గయినన్.

క. ముద్దిమ్మని బలిమిని మా
ముద్దియ చేనున్న వెన్నముద్దలు గొనె నీ
ముద్దులబాలుఁడు నీ కిది
ముద్దయినన్ కొమ్మ, మాకు ముద్దటవమ్మా!

క. బంతులటంచును జెలి చను
బంతులు బిగఁబట్టి లేదు బంతి యటంచున్
గంతులు వైచెను మముఁ గని
కాంతా, పనియౌనె యెంతగలవారలకున్.

క. మందకుఁ జని రాఁగను మా
మందగమన నాఁగి నీదుమగఁ డెవఁ డనుచున్
కందువమాటల నడిగెను
అందమె మనజాతి కిట్టి యాగడము చెలీ!

క. నీవైన బుద్ధి తెలుపుము
నీవలనను గాకయున్న నేమె యశోదా.

దేవికిఁ దెలిపెద మనఁగా
నావేళకుఁ బులిమి పుచ్చి యాంగ్లఁ వడిన్.

క. ముద్దిచ్చును గోపాలుఁడు
వద్దను నడయాడుచున్న వార్తలు విన్నన్
గద్దించును లేదన్నను
బద్దించును జూడకున్నఁ బరితాపించున్.

ఉ. ఓయి మనోహరాంగ, పని
యున్నది పోయెదుగాని యిట్లు రా
వోయి మహానుభావ, యని
యూరక పిల్చును; బిల్వ నేమి రా
థా, యని యాతఁడుం బలుకఁ
దావిని నవ్వుచు వేగ నిందురా
వోయి, భుజింపఁగా వలద
టోయి, యటంచు వచించు బాళితోన్.

చ. పడుచులతోడ నాడఁ బసి
బాలుఁడవా వలదన్న మాన వా
గడములు కొన్ని నేర్చితివి
కల్లరివైతివి కొల్లకాఁడవై

దుడుకులు సేయసాగితివి
దొంగిలఁ జొచ్చితి వేమి తెల్పినన్
పడిగఁ బరాకు చేసికొని
వాకిటికేఁగెదు పిల్వఁ బిల్వఁగన్.

ఉ. బుద్ధులు చెల్పఁబోవుగతిఁ
బొంగుచుఁ గన్నులు పుల్కుకొంచునుఁ
బ్రొద్దున లేచి యిండ్లఁబడి
పోయెద వమ్మకచెల్ల ! పిన్నవుఁ
బెద్దవు గావు బువ్వ దిని
పించెదఁ జక్కనిసామి! రార, నా
ముద్దులకృష్ణ! రార, యని
మ్రొక్కుచుఁ జీరును రాధ మాధవుఁ.

ఉ. అల్లుఁడ దొండపండువలె
నాయని వాతెర నానినిచ్చు నీ
కొల్లవె పుట్టచెండు లివి
గో యని చన్గవఁ బట్టనిచ్చు రా
గిల్లి మయూరపించ మడి
గేవని పెన్నెరు లంటనిచ్చుఁ బో

కల్లరి యంచుఁ గృష్ణుఁ డసఁ
గా నగి రాధ యదేమిరా యనున్.

సీ. తీరుగాఁ గస్తూరితిలకంబు దిద్దుచోఁ
గమకించి నెమ్మోముఁ గదియఁ జేర్చు
హాయిగా గంధంబు మెయినిండఁ బూయు
బరికించి యిక్కువల్ గరఁగ నంటు [చోఁ
మెలపుగా సిగను బూవులదండఁ జుట్టుచోఁ
బులకించి కుచము వీఁపున ఘటించు
హరువుగాఁ గైసేసి యద్దంబుఁ జూపుచోఁ
దిలకించి తనమోముఁ దెలియఁ జూపుఁ
జెలఁగి మాటాడఁబోవుచోఁ జెక్కు గీటు
పిలిచి వీడెం బొసంగుచోఁ బెదవిఁ గ్రోలు
కదిమి పైఁబడఁదిగుచుచోఁ గౌఁగిలించుఁ
దమి మనంబున నాఁటి రాధావధూటి.

క. కడి మాడ నేయు భోజన
మిడుఁ బిడికిట నిముడు వలువ లిచ్చును బెడఁగా
తొడవులు దొడుగును బడిబడి
గడెగడె కొకవింతసొగసు గావించు హరిన్.

సీ. ఎవతెతో సయ్యాట మింటిలోన నటించు
భయపడ నదలించు బయటనుండి
చంటిపైకొక నడల్చి జారుపైఁట ఘటించి
యేది బాగని వేఁడు నెదుట నిల్చి
వాకిట మగవారు రాకుండ నిలుపుచుఁ
జలువకోక ధరించుఁ దలుపుమూల
దాఁగనేరవు పల్కు దారిగాదని దూరు
వలదని మురిపాన వద్దఁజేరు
నాఁడునాఁటికిఁ గోపాలుఁ డీడుమీఱి
తొలుత న్నానాఁగుమీసాలతోఁ జెలంగఁ
బదరి మునువలెఁ బైఁ బ్రక్కఁబడఁగ నళికి
బెళఁకువగఁ గుల్కు మనునికి బెదరి రాధ.

క. ఆ రాధ మనోజవ్యథ
నీరీతుల నిరుగుపొరుగు లెఱుఁగకయుండన్
గారాబు సేయఁ గృష్ణుఁడు
చేరక తా నది పరాకుచేయుచునుండెన్.

సీ. తొలుదొల్తఁబసిగాపుఁ గులుకుగుబ్బెత యొంటి
పాటైన మోము తప్పకయె చూచుఁ

జూపు వెంబడిఁ దన్నుఁజూచి సిగ్గున నిల్వఁ
దలయూఁచి కోరికల్ దెలియ నవ్వ
నవ్వ వెంబడిఁ బిన్ననాఁటి మచ్చిక లెంచి
నను నయో, దయఁజూడవనుచుఁ బలుకు
బలుకు వెంబడిఁ గేలఁ బైఁటకొం గెడలించి
నునుజన్ను లాన ఱొమ్మునకుఁ జేర్చఁ
జేర్చి మొనపంట జిగిమోవిఁ జీరనొక్క
నొక్కి సొక్కించి మరుకేళి సుక్కఁ జేయఁ
జేసి కనుమాటి యింటికిఁ జేర నరుగు
సరిగి తను గానిరీతిఁ దనంత నుండు.

క. ఆచిన్నెలు సవసవగాఁ
జూచాయఁగ విని చలించి సుక్కిన రాధన్
జూచి యదేమే రాధా
నాచాయన్ సిగ్గువడెదు నా హరి కనియెన్

సీ. చెంత నీవును లేనిచింతతోఁ బవళించి
నిదురవోవుచునుండ నిన్న రేయి
కలలోన నొక్క చక్కనిరాచకొమరుండు
దోఁచె నెవ్వఁడటంచుఁ దోఁచదాయె

నోకకొంత సేపు తప్పక చూడఁజూడంగ
నీపోలికైయున్న నీవటంచు
"శార కృష్ణా" యని బారత్రోఁ జేసాఁచ
"నేమి రాధా" యని యెదురుకొనుచు
నెనసి యేమేమొ వింతగా నిపొనర్చె
నంత మేల్కాంచి నినుఁగాంచి యది దలంచి
మురిపెమున నిన్నుఁజూడక మోము వంచు
కొంటి నా సిగ్గు నేమనుకొందునోయి!

మ. అనినన్ బక్కున నవ్వి చిక్కితివి రా
ధా, సాధువే యంచునుం
టిని నీనాథునిమీఁది ప్రేమ వినఁ గం
టిన్ తుంట విల్దంటవెం
టనె నంట న్ననవింటితూపు లెదనం
టన్ తుంట లింకేల నీ
ధ్వనివాచారసభావభావభవగా
థల్ నీవగ ల్దెల్పెడిన్.

క. విరి దాఁచఁ దాచి దాఁగునె
పరిపరి పలుకేల నిజము పలికితి వౌనా

ధర వినమె "సత్యవాణీ
సరస్వతీ" యన్నమాటఁ జదువులలోనన్.

క. అనిపల్కు శౌరిపలుకుల
కును మెచ్చుచు నిన్నినాళ్లకును నీపైనన్
మనసెఱిఁగి చిక్కఁ బట్టితి
దనుఁబో యని కృష్ణుతోడఁ దా నిట్లనియెన్.

సీ. కండచక్కెరపానకంబు గావలెనందు
వది గోరవేమిరా యంబుజాక్ష!
రంగు బంగరుబొంగరాలు గావలెనందు
వది గోరవేమిరా మదనజనక!
యిసుక తిన్నెలమీఁద నెక్కఁగావలెనందు
వది గోరవేమిరా మదనరూప!
తోడిబాలురతోడ నాడఁగావలెనందు
వది గోరవేమిరా యమరవంద్య!
తియ్యనైయున్న కెమ్మోవి తేనెవలతొ?
జంటగొనియున్న యలచన్నులంటవలతొ?
త్రొక్కి కదిసిన పిఱుఁదుల నెక్కవలతొ?
తెలుగు విశ్వవిద్యాలయము
మోహనాయక స్త్రీలతో నాడవలతొ?

గీ. నీకువాడ మెల్ల నిన్న రాతిరి గంటి
నమ్మచెల్ల! నిన్ను నమ్మరాదు
నవ్వుగాదు రేయి నాస్వప్నలో నుండి
కలువరించలేదె చెలులనెల్ల.

ఉ. అందుల కాసయేని మగ
నాండ్రపయింబడి దూఱునొందఁగా
నెందుకుఁ గంటి కింపయిన
యింతుల నల్గురిఁ బెండ్లి సేయనో
పొందుగఁ బ్రొద్దుపోకలకుఁ
బూనితి వేనియు మేము నేరమో
యందఱవంటి ముచ్చటలు
నాటలు పాటలు నోటిమాటలుక్.

క. చిన్నప్పుడె యెడబాయక
కన్నుల నిన్నెప్పుడుఁ జూడఁగలిగుందును నేఁ
డెన్నంగ నీదుసముఖము
క్రొన్నెల పొడుపయ్యె గగనకుసుమం బయ్యెక్.

చ. అరమర లేక నీకొఱకు
నల్లికబిల్లికగా వసింతు మి

ద్దర మపు డెవ్వరుక్ మనలఁ
దాఁకి తలంచరు నేఁడు వింటివో
మఱి విన లేదో యీ జనుల
మాటలు వాడల నాడనాడ నీ
పరువులుచూచి నాపయిని
బాపముఁ గట్టి రిఁ కేమి తెల్పుదుక్.

క. మచ్చరమున నొక రనుకొన
నొచ్చెము నాయందుఁగలదె యొకనాఁడైనక్
ముచ్చటగా నినుఁ గౌఁగిటఁ
గ్రుచ్చితినో లేని చోరవకుం జొచ్చితినో!

క. నే నిందుకొఱకె నవ్వ స
హా నోడుదు వట్టినింద లాదితి నయ్యో
యైన దిఁకనాయె నందుకె
ప్రానుద మందఱికిఁ గన్నుపొడిచిన రీతిక్.

క. నామనసులోని కోరిక
సీమజనంబులె నిజంబు చేసిరి మన కీ
నేమం బెందుల కీవఱ
కేమాయెను గొదవ లోకు లిటులాడుటచేక్.

సీ. చూడ నేర్చిననాఁడె సొలపుగా మునుమున్న
చేరంగ ననుఁ గటాక్షించినావు
నవ్వ నేర్చిననాఁడె ననుపుగాఁ దొలుదొల్త
నాతోడ వగగుల్క నవ్వినావు
పల్క నేర్చిననాఁడె భావంబుగా ముందు
నత్తత్త రమ్మని యాడినావు
నడవ నేర్చిననాఁడె నమ్మికగాఁ దొల్తఁ
దొడరి చేపట్టి కాల్ ద్రొక్కినావు
నాఁడు సేయని యోచన నేఁడు గలదె
మరుఁడు దైవంబు సాక్షులు మనమనములు
విను సదాచారనిరతులు విబుధులైన
ఘనులు తారాశశాంకులు గారె మనకు.

చ. అనవిని రామరామ యిటు
లాడఁగఁ జెల్లునె నీకుఁ; గాక నా
మన సరయం దలంచితివొ
మక్కువతోఁ గరుణించి నీవు పెం
చిన తను; వింత నీ వగడు
సేసిన కాదనువార లెవ్వరి? రిం

దున కొడిగట్టినన్ పిదప
    దోసముగాదటె రాధికామణీ!

క. నీతోడఁ జర్చసేయఁగఁ
    బోతే నామనసు కొకటి పొడమినఁ బొడమున్
    నీతోడఁ బలుకరా దిఁక
    వా తప్పితి మొదల పసుచువాఁడను నేనున్.

క. అని విఱుగనాడి యంతనె
    తనసంగడికాంత్రు పిలువఁ దా నాపలుకుల్
    విని హోయని యెలుఁ గిచ్చుచు
    వనజాక్షుం డరిగె మరల వచ్చెద ననుచున్.

చ. రమణియు నంతఁ జే దొరకు
        రత్నము నాఁచుకపోయినట్టు లోఁ
    గుములుచు నేరికిన్ దెలుపఁ
        గూడక దొంగను దేలుగుట్టు చం
    దమునఁ దపించుచు న్నలిన
        నాభుఁడు మున్ విడ నాడినట్టి వా
    క్యములకు సంగతుల్ దఱచు
        గాఁ దలపోయుచుఁ జింత సేయుచున్.

గీ. పొరుగులిరుగుల చెలులతోఁ బోయె ననుచుఁ
గొండెములు చెప్పిన యశోద కోపగింప
శౌరి రూపింపుమని తన్నుఁ గోర నెవరి
నడుగవచ్చెదు పడుచుల నడుగు మనును.

సీ. పనిలేనిపని జారు పైఁటతో నడయాడు
ముసిముసి నగవుతో మోమువంచు
గడెగడె కొకవింతగా మేను గైసేయు
తోడిబోటుల వృథా దూరి పలుకు
పలుమారు ముంజేతిచిలుకను ముద్దాడు
కని కోనములుగఁ గ్రేగంటఁజూచు
నొంటిపాటైనచో నుస్సురుమని నిల్చి
తనుఁ జూచునెడఁ జురుకునఁ దొలంగు
నవల నివలను గుసగుసల్ సవసవలుగ
వినియు వినములుగాఁ జేసికొనుచు మొదటి
నీటులకుఁ బోక పోవక నిలువలేక
మురియు నీలీల గోపాలు మ్రోల రాధ.

క. డాయు నటుచెంతఁ బిలిచితి
వా యను నిను నేనుఁ బిల్వనంచన నట్టే

పోయె నునుబువ్వు లివివలె
నే యను నవివల దటన్న నీక నెట్టు లనున్.

ఉ. ఘల్లున మ్రోయ నందియలు
గజ్జెలు మువ్వలు సందడింపఁగా
నల్లని మేనిడా లమర
నవ్వుచు నల్లన నీవు రాఁగ రా
గిల్లుచు బారతో దిగియ
గిల్లెద వేమిర మెల్ల మెల్ల నే
యల్లుఁడె యర్ధ వియ్యమని
యందురు గావున నెవ్వఁ డేమనున్.

క. రారా నందకుమారక,
రారా నవనీతచోర, రారా కృష్ణా,
రారా రాజులయేలిక,
రారా ముద్దులమురారి, రారా శౌరీ!

శా. రారా నందకుమార, రార యదువీ
రా, రార రాకాసుధా
ధారాకార మనోహరాంగ, దయలే
దా మైన నాయింటికిన్

రారాదా నినువంటివాని కిది మే
రా నిన్ను నేమంటిరా
యేరా తిన్న నిజుంటి తేన తెరమో
వీరా మనోవల్లభా!

చ. ప్రకటమనోజరూప పసి
బాలుఁడవంచును నమ్మి ప్రక్కనుం
చుక నిదురించఁగాఁ బుణుకు
చన్ గుచముల్ బిగఁబట్టి మేనుమే
నికిఁ గదియించి పల్పెదవి
నిల్పితి వేమిర మేనమామ పో
లికలకు వచ్చినాఁడవా? భ
ళీ యనుచున్ దలయూఁచి నవ్వుచున్.

గీ. ఒంటి నెదురైన రాధ మోరోరికృష్ణ!
తాళుతాళు మటంచనఁ దాళు శౌరి
పదుగురున్నప్పు డొకమారు పైఘటించి
తాళుతాళు మటంచనుఁ దనకుఁదానె.

చ. విడువిడు నీకొసంగ నని
పేటోకబాలున కొక్క తియ్యమా

మిడిఘల మీాయఁబోవ బలి
    మిం గొని తా మొనపంటనొక్కి గ్రు
క్కెఁడురసమాని సీత్కృతు లొ
    గిం జెలఁగం దలయూఁచిచూచెఁ గే
రడమున రాధికా మధుర
    రాగసుధాధరవీటి సారెకున్.

క. ఆముద్దు చూచి రాధిక
యేమఱితి నదేమిచూచి తీవన నగి నే
నేమి నినుఁ జూచినట్టులు
నీమదిఁ దోఁచినది తెలుపు నీవని వేఁడన్.

చ. తెలిపెద రమ్మటంచు సుద
    తీమణి దుప్పటికొంగుఁబట్టి లో
పలి పడకింటికిన్ దిగువఁ
    బద్మదళాక్షుఁడు మోడిమానిసిం
బలెఁ జని తెల్పుమం చనిన
    మంచిది పానుపుఁ జూడుమన్న ని
శ్చలుఁడయి కొంత సేపునకు
    జవ్వనిఁ దప్పక చూచి యిట్లనున్.

ఉ. మొన్ననె తెల్పలేదటవె
మొన్నటి నిన్నఁటి పిన్నవాఁడ నాఁ
కొన్నను నీవు భోజనము
గోరియిడన్ వలె నెత్తి పెంచినా
వెన్నఁడు లేని మాట లిటు
లేటికి నాడెదు మాటిమాటికిన్
కన్నులఁజూడు మల్లుఁడను
గానటవే యన రాధ యిట్లనున్.

సీ. పసిబాలుఁడందునా, పరికింప నూరిలో
నీవు దూరనియట్టి యిండ్లు లేవు
పగఁ గానవందునా, మగఁడు నీవే యని
నీరాకఁ గోరని నెలఁత లేదు.
విననేరవందునా, విద్యల యొరగల్లు
నీవెఱుంగనిపాటి నీతి లేదు
దయఁజూడవందునా, ప్రియముతో నయముతో
నీవు లాలించని నెలఁత లేదు
యన్నిటను జాణవేయాదు వైన నాదు
కూర్మినెఱుఁగని దొక్కటే కొదవగాని

నీకు నీయంతఁదోఁచని నెనరుఁ బ్రేమ
వచనరచనలఁ దెల్ప నెవ్వారితరంబు?

ఉ. పెంచినదానసంచు తలఁ
పించెదు సారెకుసారె నీదు ప్రా
పెంచినదాన నౌదు నిది
యెన్న రహస్యము మాలి పిల్కలకా
వంచనలేక పాది నిడి
వారక పోషణచేసి పెంపుగా
వించుట తత్ఫలం బనుభ
వింపనో యన్యులపాలు సేయనో!

మ. వినరా వావులకేమి కాముకుల మున్
విన్నాము కన్నాములే
నినుఁబోలంగలవానిఁ గాన మవులే
నీనేర్పు; లోకంబులె
ల్లను గల్పించినధాత భారతికి నే
లా లోలుఁడై వావిగై
కొనఁ డోఁగా యిటువంటి సామెతలు నీ
కు న్నాకుఁగా నున్న వే?

ఉ. లేదని కుందినన్ ఫలము
　　లేదని దైవము దూరనేల? నీ
కే దయరావలెన్ వెనుక
　　నీవె తలంచుక చేరదీవలెన్
కాదని పైకొనన్ వరుస
　　గాదని ని న్నెద నమ్మియుంటి నీ
వే దయలేక నన్నుఁ గడ
　　కింతకుఁ దెచ్చుట నేఁ డెఱింగితిన్.

శా. ఓహో! యత్తను నంటెనేని నత డా
　　యుష్మంతుఁ డౌనంట నా
యూహాలోకము సామెతాయె నన వే
　　దోక్తంబు గాదందువే
నాహో మంచిది భూమి సామికిని నాలై
　　యుండి యత్తోట సం
దేహంబా యిది వేదమందె వినవా?
　　నీమాట నీకే తగున్.

ఉ. ఎన్నఁడు పెద్దవాఁడవవు
　　దెన్నఁడు జాణతనంబు నేర్తు వీ

వెన్నుఁడు నామనంబు ఫలి

యింపఁగఁ జేయుదు వంచుఁ గోరి నే

నున్నది వల్లవీజనుల

యుల్లముఁ జల్లఁగఁజేసి మెచ్చుకొం

చు న్ననవింటి వానిపని

చూఱలువెట్టుటకా మనోహరా!

ఉ. భూషణభూషితాంగ పరి

ఫుల్ల సరోరుహనేత్ర నీకు సం

తోషము వచ్చినప్పుడె న

నుం దయఁజూతువు గాక యూరకే

దోషమటంచు న న్వేతలఁ

ద్రోయకు; నేనిఁక మాన; నీవపు

ర్వేషవిలాస మేఘము భ

రించెద మ త్కుచపర్వతంబులన్.

క. విను, కాకుండిన వేఱొక

తనువున నినుఁ జెట్టఁబట్టఁ దలఁచెద; నపుడున్

విన వేమొ! వావివరుసలు

తనువుల కర్మంబొ జీవధర్మమొ చెపుమా?

వ. అనిన నబ్బాలికామణికి గోపాలచూడామణి
  యిట్లనియె :

ఉ. క్రమ్మక యెన్ని పల్కెదవు
    కానివి పోనివి గుంపు సేసి వే
  దమ్ములు నీతులుం దగవు
    ధర్మము శాస్త్రములున్ స్మృతుల్ పురా
  ణమ్ములు; నీకుఁ జక్కనయి
    నన్ వినువారికిఁ జక్కనౌనె నీ
  సమ్మతు లూరివారలకుఁ
    జాటవలెంగద నేఁడు ముందుగన్.

ఉ. మంచితనానఁ గాదనినఁ
    మాటలు నీ కెగపోఁతలయ్యెఁ నౌ
  నంచు భవత్ప్రియంబునకు
    నై విననం గొఱగా దిదేల? నీ
  కించుక వల్ల నేమి? యొక
    యించుక వావి దలంచుకొమ్మ మ
  న్నించుము నన్ను ముచ్చటయు
    నేస్తముఁ జాలదె రాధికామణీ !

ఉ. వెంటనె పాపమేల యవి
నేకము గట్టెదు వావిగాదు న
న్నంటకు మన్న అంతులిడి
యల్లుని మంచితనంబు లేదు పొ
మ్మంటివి; యత్త సేయుపని
కాఱడి లేదనుటే నిజంబు నీ
వంటి యభిజ్ఞురాలి కిటు
వంటివి మంచివౌకో తలంపఁగాఁ.

గీ. అవనిఁ గాంతలు స్వేచ్ఛావిహార లగుట
తెలిసియేకాదె బ్రహ్మ విధించినాఁడు
మగువ కొక్కఁడె మగవాఁడు మగఁడుగాఁగ
రాధ, యిది ధర్మశాస్త్ర విరోధముగద!

వ. అనిన గోపాలగ్రామణికి రాధికావధూమణి యి
ట్లనియె:

క. మహి దేహసుఖ మెఱుంగక
తహతహపడి పరసుఖంబుఁ దాఁ గన కిహముఁ
సహి పరము న్నహియైతే
సహజమయామగనిఁగొలువఁజలమోషలమో?

మ. గతి వీడంచును బిన్ననాడు తమవే
డ్కన్ పెద్ద లొప్పింతు; రె
వ్వతె కెవ్వాడు మగండు కానరు; మనో
వాక్కాయకర్మంబులన్
పతి యెవ్వాడని తోచె వాడె పతిగా
భావించు నాలే పతి
వ్రత; నాసమ్మత మీమతంబు; చెడుత్రో
వన్ బోవ నేవెట్టినే?

క. ఒక్కటిగల పైన మనో
వాక్కాయములందుఁ జెడ్డవారలత్రోవల్
ద్రొక్కక మక్కువ నొక్కఁడె
దిక్కని దక్కినదియే పతివ్రత తలఁపన్.

క. మగఁడు మగండని మగువలు
తగవులు నడపిననుగాక తమ రొల్లనిచో
నగుఁగాదని దండించునె
తగవున ధర్మాసనముసఁ దగి మగఁ డోహో!

క. నిను నేఁ గాదననేమో
యనవెఱతునుగాని మిగిలినందుల కైతే

విను వారు వీరు నేఁ గా
దనఁగాఁ బనియేమి యొకరికై బ్రతికెదనే?

చ. బుడుతవు నీ వసద్ధతన
ముల్ పచరించెదు బుజ్జగించి నే
నడిగినఁ బాపమం చనెద
వంతకు నీకుఁ బనేమి నీకుఁగా
బడిబడిఁ బాలనాఁడు మఱి
పాలును నుగ్గిడునాఁడు నుగ్గునున్
నడపుచు నేనె పెంతునట
నాకు స్వతంత్రము లేకపోయెనే?

చ. పలుకుల కేమి? యేవగను
బల్కఁగ నేరవు; నిన్ను మించి యు
క్తు లుపచరింప నాతరమె?
తొల్లిటివారల యాడికోలుమా
టలెకద పల్కఁబోయిన నో
డంబడికల్ పనిగావు నాపయిన్
చలమొ ఫలంబొ? యేల కర
సానలఁ బట్టెదు మాత్రికంబులన్?

ఉ. పాపము పుణ్యమేర్పఱుపఁ
బాల్పడినాఁడవె నీవు; నీకు నీ
పాపము లేల? నీకొఱకుఁ
బైఁబడిఁ దీనత బొందఁ జేసె నా
పాపము; నిన్నుఁ గూడఁగల
భామల కబ్బెనుఁ బుణ్య; మిందుపైఁ
బాపముఁ బుణ్యముం గలదె
భావమునం దలపోసి చూడఁగన్.

శా. ఏ నామాటలు పూర్వపక్షములుగాఁ
బోనాడి పోనాడి యూ
నా నీ మాటలె నిల్పుకొంటి వవి సి
ద్ధాంతంబుగాఁ జేసి; నీ
తో నింకేటి వితండముల్ పలుక నే
ర్తు న్నేఁటితో నిగ్రహ
స్థానంబైతిని; నీవు దెల్పుపలు కే
శాస్త్రంబు చర్చింపఁగన్.

క. శృంగారకవితవంటిది
యంగనఁ గడుఁ బ్రేమచేత నానందముతో

నంగీకరించినం దగు
భంగంబున కోర్వఁగలవె భావజ్ఞనిధీ!

చ. లలితుఁడ వౌదువంచు మొద
లం జదివించిన వెల్ల నేఁటికిన్
గలిగెను గాళ్లపైఁబడిన
కామినిఁ గాదని వాడవాడలన్
గల మగనాళ్ల కాళ్లఁబడ
గాఁ జదువున్న దె మాట లేల నన్
సొలపునఁ గూడరా కరుణఁ
జూడర చల్లని మాట లాడరా!

క. అల్లుఁడ వైనందులకును
జెల్లుగ నుపకార మొకటి చేయుము నామే
న్లొఁ గడుఁ గ్రాఁగుచున్నది
చల్లని నీ మేన నొత్తి చల్లార్పు మిఁకన్.

గీ. నన్నుఁ దాఁకినపుడె నామేనికాఁకలు
నిన్ను సోఁకు ననుచు నెన్నవలదు;
నిన్ను సోఁకఁబోదు నిను మున్ను గూడిన
మందసతులతనువులందుఁగాక.

చ. ఇపుడు మదీయవాక్యముల
కీకొనవో యని డెంద మూరకే
తెపతెపఁ గొట్టుకాడెడిఁ బ
దింబదిగా నిదె చూడు మంచు న
చ్చపలమృగాక్షి లేచి యల
సారసలోచను కేలుఁదమ్మి నం
దపుటురమందు మోపుకొని
తల్పు బరాలన మూసి కృష్ణునిన్.

ఉ. గొబ్బున శయ్యకున్ దిగిచి
గుత్తపుటబ్బురపుబ్బు సిబ్బెపుం
గుబ్బ లురంబునం దలమి
క్రుమ్ముచు మెచ్చుచు మోవితేనియల్
జుబ్బనఁ జూఱగాఁ గొనుచుఁ
జొక్కుచు ముద్దులఁ గొల్లలాడెఁ ద
బ్బిబ్బయి కొంతసేపు చెలి
ప్రేమ నదే మనుచున్ వచింపకన్.

గీ. అత్త మల్లాడునప్పు డయ్యంబుజాక్షుఁ
డూరకుండుట నరి పోలకుంట గాదు;

పరవశతచేత నేమియు బదులుసేయ
మనసులోఁ దోఁచకుండినయునికి గాని.

సీ. మొదలఁ బెక్కిటిపీడె మొసఁగి తాఁ గాదేమొ
మంచి దిమ్మనుచు నిప్పించుకొనును
తానె గుబ్బ లురంబు నాని దోసము ద్రొబ్బ
మంచని కేలఁ బట్టించుకొనును
పలుమోవి నాటి తప్పాయెను లెమ్మంచుఁ
గెమ్మోవి మరల నొక్కించుకొనును
పరవశమై మ్రొక్కి మఱచితి నేఁ బెద్ద
నంచని మరల మ్రొక్కించుకొనును
ఒకటి చెలిగోర శౌరి దానొకటి గోర
కొమరుఁ బ్రాయంపుధనమెల్లఁ గొల్లలాడి
రిద్దఱును దోచుదొంగలై యింక మరుని
కేమి లంచంబు లిత్తురో యెఱుఁగరాదు.

సీ. కనుబొమల్ ముడి పెట్టుకొని నీవు నేనంచు
వరుస వెంబడులకై వాదులాడి
యాయతమై నిల్చి యటు కేల వేడుక
విరుల బంతులతోడ వ్రేటులాడి

యాయములఁ దాఁకి హా యని నొచ్చి రోషాన
మురళించి గోళ్లచే నఱకులాడి
కెరలి చేపట్టినఁ గ్రిందుమీఁ దయి పోరి
బిగువుతో సందీక పెనఁగికూడి
బడలి సొక్కుచు సోలుచుఁ బాన్పుమీఁదఁ
బడుచు లేచుచు మరలఁ బైఁబడుచు నుండి
రిద్దఱును గొంత సేపు పెన్నుద్దులగుచుఁ
జిగురువిలుకానిబిరుదుమాష్టీ లనంగ.

వ. ఇట్లు పెనంగుచు ననంగసంగరారంభంబున కిద్దఱుం జొరక యగరుధూపధూమంబుల గుబాలుకొను కమ్మకస్తూరితావులం బొనుగు వడి కొంతవడి చిత్రరూపంబులకై వడిఁ గదల కుండి రంత, నగ్గోపికాకాంతునిం గవయు తమకంబున నక్కాంబుకంఠి యిట్టట్టుఁ గొట్టుకాఁడుచు నతఁడు గదిసినఁ గదియనీయక, యవాంతరలజ్జాభరంబున దాఁపురంబులు వెట్టుచు నట్టిట్టు గుట్టుసం జిట్టాడి పట్టినం దట్టివైచి యొయ్యనొయ్యనం బయ్యెదకొంగుఁ దిగిచి, యుబికినచనుమిట్టల కెట్టకేలకుఁ గేలుసాఁచినం

బట్టీక చిట్టాడుచుఁ, బట్టువిడుపుల చిట్టకం
బులను వేగిరింపక యేమఱించి లాలించి కౌఁగి
లించినం గ్రుష్ణింపు గదిమి యదుముచు,
నుదుటఁ సిబ్బెంపు టుబ్బగబ్బగుబ్బ లురమ్ము
నం గ్రుమ్మి సొమ్మసిల, హా! యని కనుదమ్ము
లం దేలవైచుచు, మోహంపువగలను మో
ము మోమునం జొనుపవచ్చినం దప్పించి మొ
ప్పక యవ్వాల నివ్వాలఁ ద్రిప్పి, యబ్బినయెడలం
గొబ్బునం జుబ్బనఁ జూఱగా వాతెఱఁ గ్రోలిన
నఱగన్ను వైచుచు, బెండునడి మునింగి విడు
విడుమని విదలించిన బదులుతెమ్మని పెదవి
మొదలానం బోదివి యూని నాలుకచేఁ బైపైఁ
బునుకుచు, చూడకుమని డాకేలఁ గ్రేగన్ను
లు మొగిచి వలకేలఁ జనుముక్కులు పులిమి
బలిమిం దక్కితి వని చురుక్కునం జుక్కలే
ర్పడ నొక్కుచు, మక్కువను గోటి పోటులం
బొక్కిలి నిమిరి, యవ్వలఁ దడవఁగడంగినఁ
దడంబడుచు, మెడబలిమితనంబున మోహారం
బుగ దేహంబు లాహిరిం గొను తెఱంగునకుం
గలఁగి కన్మొగిచి నగుచు, నఖంబులఁ జెక్కిలి
మీటుచు, లెమ్ములెమ్మని కమ్మవిల్తుని కేళికిం

బయికొల్పిన మెలఁకువలం గవకివలు చెవులం దవులం జొనిపి తనివిదీఱక విడివడక "యెడ లెల్లం గలయం గరఁగించితి, వేడనేర్చితి? వె న్నతెపోఁదఁ బరాకునం బడలితి? వలసితి; పిదిరా సుఖానందు; బదిరా వింతచందం" బని పయ్యెదకొంగునఁ జెమట లెడనెడం దుడు చుచు, బొమలు ముడుచుచు నన్నుం జూడకు మని చివుక్కునం బయికొని యంతకంతకుఁ గంతుకం బాడుకై వడిం దూఁగాడుచు మఱి యునుం బాలరఁగాడురీతులం గుల్కుచు, సన్నసన్నన లకుమకితెఱంగునం గెరలుచు, సప్పటప్పటి కాముద్దు లద్దంపునీడలంజూచుచు, "నిట్లు సేసెద విది యెట్లు మఱతురా" యని భావవిరహంబు దోఁపఁ గొంతవడి నిశ్చలం బుగ నుండి, తలయూఁచుచు, రాలుపువ్వులు, గ్రమ్ము చెమటయు, జాఱుక్రుమ్ముడియు నెఱుం గక యందందు వింతపిలుపులం బిలుచుచు, కంతు సాయుజ్యం బందుచందంబునఁ దనువు లేకీభావంబుగా నంటుకొన వ్రాలుచుఁ బ్రేమా తిశయంబునం జొక్కుచుఁ, గరంగుచు నమ్మా ధవుండు రాధికాపుంభావసంభోగశృంగార

క్రీడానందసాగరంబున మునుంగుచుం దేలు
చుండె నంత.

చ. తెల తెలవాఱ వచ్చె నలు
దిక్కులు విచ్చె శుకీపికావళుల్ వి
కలకలఁ గూయఁజొచ్చె మఱికంతుఁడు విల్
రతిచేతి కిచ్చెఁ దేఁ
టుల రొద హెచ్చె జక్కవకు
టుంబము విచ్చె సమీరుఁ డంత క్రాం
తులకు ముదంబుఁ దెచ్చె మది నొచ్చె
విటీవిట-చోరకోటికిన్.

సీ. మినుకుఁ జెక్కుల గోటి చినుకులేదవి కృష్ణ!
అదిగదా, నీవెఱుంగుదువు రాధ!
సొంపుకన్నుల నిద్రమంపు లేదవి కృష్ణ!
అదిగదా, నీవెఱుంగుదువు రాధ!
కెంపువాతెరఁ బచ్చకెంపు లేదవి కృష్ణ!
అదిగదా, నీవెఱుంగుదువు రాధ!
నునుమేనఁ జిఱుగాజు నొక్కు లేదవి కృష్ణ!
అదిగదా నీవెఱుంగుదువు రాధ!

నిన్న మొన్నటివాఁడవు నేఁడుచూడ
నేడనేర్చితి వీమాట లీవు కృష్ణ!
నాకు నాశ్చర్యమైనది నీకుఁ దెల్పఁ
గూడ దదిగదా నీ వెఱుంగుదువు రాధ!

క. అని యొండొరు లిటులాడుచు
దినదినముఁ గలసి యొరులు దెలియకయుండన్
కనుమాటి తిరుగుచుందురు
కనఁబడినన్ వారి బూంకు గావింతురొగిన్.

సీ. తనమోవి పంటికొద్దిని జుఱుక్కన నొక్కఁ
గినుకతో విదళించుకొని పెనంగు
పెనఁగినఁ బోనీక బిగికౌఁగిటఁ గదింప
విడు విడు మనుచు నల్గడలఁ జూచు
చూపు వెంబడి నొకించుక నీవిఁ జేనంట
దుడుకు మానవటంచు వెడలఁ బోవు
పోవుచో నొడిసి హూఁ, పోకు మంచు దమింప
నోడి పిమ్మట జంట నుండ వెఱచు
వెఱచి వెఱవని తెగువచే వెడల మఱచు
మఱచి మఱవని తెలివిచే మగుడఁ దలఁచుఁ

దలఁచితలఁపని తలఁపునఁ దగుఁబడుచుఁ
బడుచుఁదనమునఁ దిరుగుఁ బైఁబడుచు రాధ.

ఉ. కూరిమిఁ గొన్నినాళ్లిటులు
గోపసుతుండు చెలంగుచుండి యా
మేర తలంపులోఁ గదుర
మెల్లనె రాధను నిద్రవుచ్చి వా
ర్వారల కెల్లనుం దెలిపి
రాత్రిరి వేకువజామువేళ న
క్రూరుని వెంబడిన్ మధుర
కుం జని వేడుక నుండె నయ్యెడన్.

వ. అనిన నవ్వాలివృత్తాంతంబుఁ జెప్ప మనుటయు:

శా. వీక్షామాత్ర ఫలప్రద ప్రళయకా
వేరీమహాపట్టణా
ధ్యక్షా, శంకరపద్మనాభ రఘునా
థా మాతృగోపాలకా
దిక్షేమంకర సోదరాగ్రజప దా
త్మీయాఢ్య, వాఙ్మంజరీ
సాక్షాన్నందకుమారపాదయుగ పూ
జాలబ్ధభాగ్యోదయా!

క. గంధేభగామినీకుచ
గంధాంకితవక్షు భాగ్యకలిత కటాక్షా,
బంధురహయసింధురజయ
బంధురనయకీర్తి, వంశపావనమూర్తీ.

తరల. మధురభాషణ, మంజుభూషణ,
మాన్యసజ్జనపోషణా,
కథితవర్తన, కీర్తినర్తన,
కాంక్షితాచ్యుతకీర్తనా,
ప్రథితలక్షణ, బంధురక్షణ,
భాగ్యదాయకవీక్షణా,
మథితఘోర విపక్షసార వి
మానితస్థిరభాస్కరా!

గద్య. ఇది శ్రీమద్వేణుగోపాల వరప్రసాదలబ్ధ
శృంగారకవిత్వవైభవ వెలిదిండ్ల తిరువేంగ
ళార్యతనూభవ విద్వజ్జనవిధేయ,
వేంకటపతినామధేయ ప్రణీతంబైన
రాధామాధవసంవాదం బను
మహాప్రబంధంబునందుఁ
బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీః

శృంగార
రాధామాధవ సంవాదము

ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీమత్సమస్త సద్గుణ
ధామా, రామాభిరామ, తాండవకృష్ణ
స్వామిపదాంబుజదాసా,
శ్రీమగదలరామదాస, చిత్రవిలాసా!

గీ. అవధరింపుము జనకధరాధిపతికి
మదిని సంతోష మొదవ సన్మానితిలకుఁ
డైన శుకయోగి రోమాంచితాంగుఁ డగుచు
నవలికథయెల్ల నిట్లని యానతిచ్చె.

చ. అమరఁగఁ గార్యఖిష్ఠముల
యందుఁ బరాకయి రాధికామనో

రమణుఁడు కొన్నినాళ్లు మధు
రాపురిలో విహరించి యంత భ
ద్రముగ సముద్రమధ్యమున
ద్వారకయన్ పురమున్ ఘటించి రా
జ్యమునకు నాథుఁడై సకల
సంపద లందుచు నొప్పె నప్పురిన్.

క. కులమెల్లను రక్షించెను
దలిదండ్రుల చెఱలువాపి తాఁబోషించెన్
భళి! యిటఁ దగదె 'సుపుత్రః
కులదీపక' యనెడుమాట గోవిందునకున్!

ఉ. ఏవగవారు చేరిన స
హించి తనంతటివారిఁజేయుచున్
దైవము దాత తల్లియును
దండ్రియుఁ దానయి ప్రోవఁగా జగ
త్పావనమూర్తియౌ తనకుఁ
బావనమౌ తనుఁగన్న దేవకీ
దేవినిఁ దన్నుఁగన్న వసు
దేవుని నాపదఁబాపి ప్రోచుటల్.

మ. పదిరెండేండ్లగు ప్రాయమందు నిటు గో
        పాలుండు భూపాలురన్
    మెదలన్ మీఱఁగనీక లోఁగొనుచు రు
        క్మిణ్యాదులౌ కన్యలన్
    పదియాఱ్వేల వివాహమై సగుణరూ
        పబ్రహ్మమై కన్నవి
    న్నదిగా దీమహిమం బటంచు ఘను లె
        న్నంగాఁ జెలంగె న్మహిన్.

క. ఈవగ సమస్తభాగ్యము
    కైవసమై నిండియుండఁగా నైఁపక యా
    గోవిందుఁడు రాధపయిన్
    భావం బిడి కందుఁ గుందుఁ బరవశమొందున్.

క. డాయఁడు వనితలచెంతకు
    మాయండొకగడియమాత్రమునుగను తెప్పల్
    చేయఁడు చక్కఁగ భోజన
    మీయఁడు తనమనసు మర్మ మెవ్వారలకున్.

సీ. పెనఁగుచో రుక్మిణి మునువలె నీదుమే
        నత్త లేదనిపల్కు నలసి నవ్వ

కథ చెల్పుమన సత్య గాథ రాదనిపల్క
నడిగాక వినసని యసురుసురను
రతివేళఁ గాళింది నుతియించుచును నాథ
రాయసఁ బైవ్రాలు హాయటంచు
మరుమాట చెల్పు జాంబవతినా నీవల్ల
వింట లేదన నీరు కంట నించు
బలిమిఁ బడఁతులు పైఁబ్రక్కఁ బడెడువేళ
నోడువుమాటల వ్యంగ్యముల్ దడఁబడుటలు
చదురులును సంధినేర్పులు వెదకిచూడ
రాధ తలఁపైన మదిఁ గుందు మాధవుండు.

చ. పయికొని పువ్వుఁబోండ్లు బహు
భంగులఁ బ్రార్థన చేసి వేఁడినం
గయికొనఁడాయె శౌరి తనుఁ
గానక రాధిక యెంతయుబ్బసం
బయి పొరలాడునో యనుచు
నాత్మను జింతిలు నెట్టివారికిన్
దయ యొకచోట నుండిన వి
తావిత యెంత వివేకముండినన్.

చ. ఒకరికిఁ దెల్పరాదనుచు
    నూరక చింతిలుఁ గొంతసేపు దా
నొకరికిఁ దెల్ప మంచిదని
    యుద్ధవుతోఁ దెలుపంగ బోవు నే
నొకరికిఁ దెల్ప రాధ యిటు
    లొక్కరి కేటికిఁ దెల్ప నంచుఁ దాఁ
దకపికలాడునంచు మదిఁ
    దాలిమి వీడును వేఁడు నైపముల్.

వ. ఇవ్విధంబున బహుభంగులంబొగులుచు నెందు ను బ్రొద్దుపోక యద్దేవకీనందనుండు తనప్రాణ సఖుండగు నుద్ధవుని కైదండఁగొని మందమంద చరణములయపవమాన కంపితాభంగభంగనట త్కలక్వణితరణితకలహంసకారండవ ప్రముఖ పత్త్రికుల పత్త్రపాతోద్ధూతాంబుజాత జాత పరాగరాగకషాయితకషాయకాసార రంగ త్తరంగకణోద్ధూత జలకణ పరంపరాపరితో షిత మందార మాకంద చందన పిచు మంద కుంద సిందువార తాల హింతాల తమాల మాలతీ తక్కోల సాల రసాల జంబూ

జంబీర ఖర్జూర కరవీర సహకార పున్నాగ
నాగవల్లీమల్లికా పుంజరంజిత నికుంజపుంజ
మంజుళ వివిధ కుసుమ భాసుర వాసనాభి
రామంబగు నొక్కకేళికారామంబుఁ జేరి
యందు నింద్రనీల సాంద్ర కుట్టిమప్రాంత
ప్రవాళ స్తంభ సంభూత కాంతి విభ్రాజిత
జాతరూపమయ కుడ్య నిబద్ధ పద్మరాగ చ్ఛవి
చ్ఛన్న మరకతకలాపయుక్త ముక్తావితాన
విలాసవాస చతుష్కాంగణ కాంత శశికాం
త శిలామయవేదికాతలంబునఁ గూర్చుండి
కొండొకవడియూరకుండి పలుదిక్కులుం గనుం
గొని యుద్ధవుం డాయ రమ్మని యీమర్మం
బెన్నఁడేనియు నీవు వినియుందువే యని గోవిం
దుండు మందహాస భాసురముఖారవిందుం డై
యి ట్లనియె :

ఉ. ఇద్ధరకెల్ల రాజనయి
    యెక్కడలేని ప్రసిద్ధిఁగాంచి నా
బుద్ధికి నీడు లేదనఁగఁ
    బొల్పు వహించి తలంప నేమిటన్

బద్ధుఁడఁగాక యుంటెఁగద
ప్రౌఢతకెల్లను వెల్తిగాఁగ నో
యుద్ధవ, చిన్ననాఁటితగు
లొక్కటిగల్గె జగద్విరుద్ధమై.

క. పడుచుఁదనంబున గొల్లల
పడుచులతో నాడు నాఁడు పైనిక్ బ్రక్కన్
బడుచున్ నందుని చెల్లెలిఁ
బడుచున్ గైకొంటి మోహపడుచున్ వేడ్కన్.

గీ. పిన్ననాఁటనుండి ప్రేమ నెందఱతోడఁ
గూడలేదు; కూడి వీడలేదు?
దానిమఱతు ననిన ధైర్యంబురా; దది
రాధ గాదు ధృతివిరోధగాని.

ఉ. తల్లికిఁ దండ్రి కన్నలకుఁ
దమ్ములకున్ దెలుపంగరాని నా
యుల్లముగుట్టు గోప్య మిపు
డుద్ధవ! నీకు వచింతు రాధ క్కే
నల్లుఁడనంచు రాధ మఱి
యత్తె యటంచుఁ బ్రసిద్ధి యుండఁగాఁ

జెల్లుగ మాకు నిద్దఱికిఁ
జేరిక యేగతిఁ గల్గుఁ జెప్పుమా!

చ. గమకముతోడ నొక్కపని
గ్రక్కునఁ జేసినచో రహస్యమై
యమరదు మున్నె కొంతగొఱ
మైనది శౌరి స్వతంత్రవాది; వే
దమును మతంబు శాస్త్రమును
దైవము లేదని లోక మెంచు; లో
కమున వివేకి లేఁ డొకఁడు
కాముకధర్మము లూహ సేయఁగన్.

ఉ. ఆరును దూఱును బడియు
నాచెలి యేమిటి కంటివేని నే
వీరును వారునుంబలెను
వెఱ్ఱిదయన్ వలపించలేదు శృం
గారరసప్రభావములు
కన్నియ నా కుపదేశ మీయఁగా
నేరిచినాఁడ దాని విడ
నేర్తునె? నేర్చిన, దైవ మోర్చునే?

గీ. చక్కఁదనమెల్ల రాసిగాఁ జక్కఁద్రోసి
కమ్మకస్తూరి మేదించి కరఁగఁబోసి
చేసినాఁడేమొ పరమేష్ఠి చేతివాసి
డాసి మెచ్చఁడె చెలిని సన్న్యాసియైన.

గీ. భూమి రామలమోముల పోల్కి యనుచుఁ
దామరల నెంతు రే నట్టితామరలనె
చెలియపాదంబులకు సాటి సేయఁగూడ
దందు రాజకరస్పర్శ మంద లేమి.

గీ. కలమగర్భంబులఁ దృణంబుగాఁగఁ జూచి
పొలుచు కాహళ లూదఁ: కపోవు ననినఁ
బాలఁతిజంఘలతో సాటి పోల్ప నగునె
జనులమఱుఁగున దాఁగెడి దోసలనెందు?

గీ. ఆకృతికి రంభయని కదా లోకరూఢి
యెట్టిరంభలునైన నయ్యిందువదన
తొడల సరిపోలవన్న చోఁ గడమ కేమి
యతివ నెంచంగఁ దరమె బ్రహ్మాదులకును?

క. ఉన్నవె సాటువ లెన్నఁగఁ
గన్నియపిఱుఁదంద మింకఁ గౌనందంబుల్

మన్నును మిన్నును గలిగిన
యన్నాళ్లకు మఱవవచ్చునా చెలికాఁడా!

క. ధరఁ గవులు పక్షపాతము
గ రచింతు రదేమొకాని గతులకు సరులా
కరులును, గిరులును సరులా
గురుకుచములకు? కెఱుఁగలేరు గుణసామ్యంబుల్.

క. వచియించను రచియించను
బచరించ గణించఁ బంచబాణునితరమా
కచమేచకచకచకరుచి
కుచలికుచమరీచి లికుచకుచకే తగుటల్.

గీ. క్రోల బుద్ధిగొల్పు కొమ్మవాతెరతోడ
పండియున్న దొండపండు సరియె;
చేరెఁడేసికన్ను లారసి యిసుమంత
తమ్మిరేకు లనఁగ ధర్మమగునె?

క. కోమలిమోమున కాహిమ
ధాముఁడు సరిగాఁడటన్నఁ దామరసమమా
తామర సమమా నప్పుడు
తామరసముగాక తన యథాస్థితి నున్నల్.

క. ఏయెడ నఖశిఖవర్ణన
సేయంగా నొకరివశమె శేషుఁడు రాధన్
పాయక వేణి నెపంబై
వేయేటికిఁ దెలియలేక ప్రేలుచునుండున్.

క. ఆనగుమోమూ మాకనుగవ
యానడు మామోవితీరు నాచనుఁగవని
క్కానడక క్కాతొడ త
క్కానీటును మఱవవచ్చునా చెలికాఁడా!

సీ. అల్లుఁడా! రమ్మని యలరించు నొకవేళ
హాయలుగాఁ గైసేయు నొక్కవేళ
దుడుకుచేసినను బుద్ధులు దెల్పు నొకవేళ
మక్కువ ముద్దిచ్చు నొక్కవేళ
కన్నెలతో నాడ గద్దించు నొకవేళ
నొంటిగాఁ జదివించు నొక్కవేళ
తచ్చనమాటలఁ దర్కించు నొకవేళ
యూరక నవ్వించు నొక్కవేళ
నొక్కవేళను సైగగా మ్రొక్కివేఁడుఁ
జక్కితినటంచుఁ బైఁబడు నొక్కవేళఁ

బెనఁగు నొకవేళ నొకవేళఁ బ్రేమఁ గలియు
నలుగు నొకవేళ నొకవేళ నాదరించు.

క. ఆనాతి మనసు మర్మము
లేనెఱుఁగుదు నాదుమర్మ మెఱుఁగును రాధా
మానవతి లోకు లెవ్వరుఁ
గానరు మామనసుమర్మకర్మము లరయన్.

చ. తన నునుగోటితాఁకులకుఁ
దాళిన నెవ్వతెపైఁ బరాకు నీ
కని యొక కిన్క దెచ్చుకొని
యవ్వలి మోమయి మోడిసేయుఁ గా
దని విదళించినన్ సయిచ
దాయెనె నేఁడని చిన్నవోవు నెం
తని వచియింతుఁ గంచుపద
నాచెలినెమ్మన మెంచ నుద్ధవా!

చ. సిగ నునుగోళ్ల దువ్వుచును
జెక్కిలి నొక్కుచు నేమియే నొకా
నొకకథ చాతురిం దెలుప
నూఁకొన కేమి బరాకుగాఁ బకా

పక నగి యేలరా వినవు
    పాపఁడ! యింతలొ యింతవింత నే
రకమను ముచ్చటల్ మఱవు
    రా వికఁ రాధిక నెట్లు వాయుదుర్?

శా. రారా కృష్ణుఁడ, రాగదోయి వరదా,
    రావయ్య గోపాలకా,
యేరా చుంబన మీఁగదోయి, యధరం
    బీవయ్య, నీయాఁగడం
బేరా, కోప మదేలనోయి, యలిగే
    వేమయ్య, మాటాడరా,
'రారా ర', మ్మని పిల్చు; నెట్లు మఱతుర్
    రాధావధూటీమణిన్?

ఉ. చక్కనిరూపుతోఁ గలికి
    జగ్గున నిల్చినయట్లు నిల్చి తా
నిక్కముగాఁగ నన్నుఁ గరు
    ణించుచుఁ జూచినయట్లు చూచి తాఁ
బక్కున నవ్వినట్లు నగి
    పైకొనఁగా గమకించినట్లు నల్

దిక్కులఁ గానవయ్యెడి మ
దిం దిగులయ్యెడిఁ దెల్పఁబోయినన్.

క. ఆకామినియటు నేనిటు
'కాకఃకాకః పికఃపిక' యటన్నవిధం
బై కవఁబాయఁగవలసెఁ బ
రాకా, నావంకఁజూడరా, చెలికాఁడా!

గీ. ఇఁక నశక్తునిరీతిని నేఁదపింప
నొకఁడు కరుణింప నున్నాఁడె యుర్విలోన?
మనము వేరువ ప్రేపల్లెదనుకఁబోవ
వలయు నీవును బైనమై నిలువుమనిన.

క. ఇది మంచిదనుచు నుద్ధవుఁ
డెదఁ బొదలుచు మాట నుబ్బనియ్యక యంతన్
బొదలె, నట రుక్మిణీమణి
యెదుటుంబడుచలమెలుంగులోగివినఁబడఁగన్.

క. మనమాటలు వినరుగదా
యని కొంకుచుఁ గృష్ణుఁ డుద్ధవా, చూచితివే
యునుఁ డస్తమించువైఖరి
మనలంగని డాగఁబోవు మహిమ చెలంగన్.

క. దిగవిడిచి లోకబాంధవ,
తగవే నీ వేగ మనకుఁ దా నిదిమేలా
పగలాయె ననుచుఁ బద్మిని
మొగిచిన కేలనఁగఁ బద్మములు ముకుళించెన్.

చ. పొడుచుట యాదిగా దనుజ
పుంజములం దెగటార్చి యార్చి తా
వడిఁ జరమాగదానవుని
పైబడి నాతపనుండు గ్రుంక వెం
బడిజగమెల్లనున్ బొందువఁ
బైకొనుచీకటిసోఁకుమూఁకచే
నడరుతుపాకితాటికొడి
యగ్గియనన్ బొడసూపెఁ దారకల్.

క. ముడిగొన్నకటికిచీకటి
కెడచూపక దీపకళిక లిండ్లఁ జెలంగెన్
వడిఁ దేంట్ల నంటనీయక
పొడసూపినఁ గనకముకుళములవగ మిగులన్.

వ. అని యివ్విధంబున నవ్వనజనాభుండు గొన్ని
ప్రొద్దుపోకమాటలాడుచుఁ బెండ్లిచవికలోనికిఁ

జని యుద్ధవునిం బనిచి రుక్మిణీ కేళికాగృహంబున
కుంబోయి తదనుగుణప్రియభాషణంబుల సం
తోషంబు సేయుచుఁ దనపయనంబునకుఁ దగు
నెపంబు వెదకుచు మనంబున ఘనంబగు పరి
తాపంబునఁ బొరలుచుండె నంత నక్కడ:

క. తను నిదురఁబుచ్చి వేకువ
వనరుహనాభుండు చనిన వార్త చిలుకచే
వెనుకఁ వినియా రాధిక
ఘనతరశోకాబ్ధి మునిఁగి కళవళపడుచుఁ.

సీ. ఒకరిఁ బిల్వఁగఁబోయి యొకరి పేరునఁ బిల్చి
నమ్మచెల్ల! యటంచు హరిఁదలంచు
నొకటిపల్కఁగఁబోయి యొకటి యేమోపల్కు
మోసమాయెనటంచు మోము వంచు
నొకటిఁ జూడఁగఁబోయి యొకటిఁ దప్పకచూచు
తప్పుగా యిదియంచుఁ దనుగణించు
నొకటి సేయఁగఁబోయియొక ప్రయత్నము సేయు
మంచిదాన నటంచు మదిఁదలంచు
మారు నిందించు నదె తోఁచె శౌరియంచు
బయలు గబళించుఁ బలవించుఁ బల్కరించు

నిజము గాదంచుఁ గన్నుల నీరునించుఁ
గలకలను ముంచుఁ గలయించుఁ గలవరించు.

గీ. బయలుపడఁబంగఁజాలదు భయముచేత
నిముడుకొని యుండఁజాలదు భ్రమముచేతఁ
గలికి యపు డోదమునఁబడ్డ కరిణికరణిఁ
దొట్రుపడి కొట్టుకాడును ద్రొక్కులాడు.

సీ. మధుకైటభారాతి మధురవాచారీతి
నుండుండి చింతించు నొక్కవేళ
గోపాలకస్వామి రూపుఁ జూడఁగలేమి
నున్నట్ల వెదకుఁ దా నొక్కవేళ
హాటకాంబరధారి యదె డాసెనని చేరి
యూరకె బయలాను నొక్కవేళ
పాథోధిశాయిపైఁ బదము పాడఁగఁబోయి
యొంటిగాఁ దలపోయు నొక్కవేళ
దిక్కు లేదని విధి దూఱు నొక్కవేళ
మ్రొక్కి దయఁజూడుమని వేఁడు నొక్కవేళ
నోయదూద్వహా! యని చీరు నొక్కవేళఁ
దా మదిఁ గలంగి రాధికాకోమలాంగి.

గీ. మరియు నొకయింత శయ్యపై మఱువులేక
బాధపడి రాధ తడఁబడి బడలి నిల్చి
పిల్చి హాయని తాఁ బ్రలాపించుఁదొడఁగె
కృష్ణు నటుగూర్చి చెక్కునఁ గేలుచేర్చి.

క. హాకృష్ణ, హాయదూద్వహా,
హాకేశవ, హాముకుంద, హాగోవిందా,
హాకమలనయన, హాహరి
హాకమలాహృదయలోల, హాగోపాలా!

మ. నిను నాదైవముగా మదిం దలఁతు నీ
నిద్దంపునెమ్మేను నీ
గొనబుం జెక్కులు నీసుధాధరము నీ
గోమైననెమ్మోమునుం
గని యుప్పొంగుచు నాతపఃఫలముగాఁ
గైకొందు నేఁ డయ్యయో!
నను నేలా గెడఁబాయఁజాలితివి కృ
ష్ణా, యెంతనిర్మోహివో!

మ. ఒకనాఁ డించుక చూడకున్న నిను నాఁ
డూర్లో నేమేమొ కం

టికి నిస్సారముగాఁగఁ గానఁబడు నా
డెందంబు నిక్క జూచినం
దుకె ముల్లోకముఁ దాని యేలుగతి సం
తో సంతసంబొందు నేఁ
డకటా, యేమియు లేక నీవు ననుఁ గృ
ష్ణా, యింతగాఁ జేయుదే!

ఉ. అక్కట, యెన్నిముచ్చటల
కాసపడుంటి మనంబులోనఁ దా
నొక్కటియెంచ నైవ మది
యొక్కటి యెంచుట సత్యమాయె; నీ
యక్కునఁ జెక్కుఁ జేర్చుకొన
నైతిని నా కిది మోసమాయె న
న్నిక్కము పాయకుందువని
నిన్నెద నమ్మితిరా మనోహరా!

చ. కదియక సీమవారివలెఁ
గన్నులఁజూచిన వేళఁ గొంత సే
పదియిది ప్రొద్దుపోకల వి
హారము సల్పిన నింతరాదుగా.

మొదలనె దూరమొంచవలె
మోసమువచ్చె నీకేమిసేతు నే
మదిమదినుండి యేల నిను
మాలిమిచేసితి జీవితేశ్వరా!

క. ఆసించి నీవుచేసిన
బాసలకే నమ్మియున్న పసిగోల నయో!
దోసమన కింతలో మది
రోసితి వింతటిదయాపరుండవె కృష్ణా!

చ. అని విలపించి నీవు విడ
నాడిన నెవ్వరిగానసనంచుఁ గా
మిని మొగమందుఁ జేలయిడి
మెల్లనె యేడ్చెను వెక్కి వెక్కి వా
ల్గనుఁగవ వెచ్చనీరు చిఱు
కాలువలై యుఱికంటి నిక్కఁ జ
న్గోనలను జాఱఁగా మెయి గ
గుర్పొడువన్ మది తాల్మి వీడఁగన్.

గీ. అంతఁ బెంపుడుచిల్క యయ్యతివఁ జేరి
యక్క! యిది యేమిచేసెద వళుకుదీరి

చెలులు వినిమెద రెందుకే చింతఁ గుంద
వలదు కృష్ణునిపదమాన నిలుపు మనిన.

క. కనువిచ్చి చూచి రాధిక
తను వేఁడెడు చిలుకతోడఁ దానిట్లనిమో
వినవే చిలుకా! కృష్ణుఁడు
తనునొల్లనివెనుక నాదు తను వేమిటికే?

క. ఇల్లేటికి మగఁడేటికిఁ
దల్లేటికిఁ దండ్రియేల ధనమేటికి నా
యల్లుని రూపముఁ గన్నులు
చల్లనగాఁ జూడఁ గనినఁ జాలవె చిలుకా!

చ. కల్లరిగాఁడు లోనెనరు
గల్గినవాఁ డదిగాక వావి మే
నల్లుఁడు రూపవంతుఁడు మ
హాగుణశాలి యటంచు నమ్మి నా
తల్లిని దండ్రినిన్ మగనిఁ
దమ్ముల నన్నల రోసి తన్ను నే
నుల్లములోన దేవుఁడని
[illegible]ంగ నే?

ఉ. వీథులలోన లేనగవు
వెన్నెల చల్లఁగఁగాయఁ బూర్ణచం
ద్రోదయమైనరీతిఁ గళ
లూనినవాని మొగం బెగాదిగ
న్నా దిగులెల్లఁ దీఱఁ గని
నాదిగడా ఘనభాగ్య మార నా
మీఁదను దేవుఁ డెంత దయ;
మేలు, భళా! యనుకొందుఁ గీరమా!

గీ. చందురునిజూచి సంతోషమందు లీలఁ
జూచి పొంగుదు హరి నదిచూడలేక
యమ్మలక్కలు మిన్నక యాడుకొందు
రేల కొఱమైతి, నిందుల నేమిగంటి?

చ. చలమున మచ్చుసల్లిన ని
జాలకునిక్ దయవాఁ డటంచు నే
వలచితిఁ గేతకీ కుసుమ
వాసనలన్ భ్రమఁ జెంది తేనె లో
పలఁ గలదంచు నాసగొని
పైఁబడఁ బుప్పొడి రెండు కన్నులం

దొలికిన లేవలేక పడు
తుమ్మెదతో సరిమైతిఁ గేమా!

చ. మదిమది నుండలేక బతి
మాలిన నామది నందునో; యదే
కొదవలుగాఁగ నాడుకొను
గుంపులనందునో; యింత కోర్చు నా
బ్రదుకునె యందునో; వెతలఁ
బాల్పడఁజేసిన బ్రహ్మ నందునో;
యదియిదియేల నా వలపు
లాఱడిఁ బెట్టిన శౌరినందునో?

ఉ. ఎన్నిటికంచు నే వగతు?
నిప్పుడు నా తలవ్రాఁత యేమి గా
నున్నదో? యింత అంతుపడ
నోర్చినదానికి నెంత చెందఁగా
నున్నదో? కాని పోని తగు
లూనిన నామది కేమి సేతుఁ? గా
నున్నది కాకపోవదని
యుందునె? యుండదు నెమ్మనం బికన్.

మ. అనుకోరాదనికాక యోచిలుక! నా
కాశౌరి యూరెల్ల హా
యనుకాలంబుననే ఫలంబొసఁగి య
న్యాధీనతం జెంది నేఁ
దనుఁ బ్రార్థించినకొద్దిఁ దా బిగియ వం
తం జింత నంతంత యిం
తనఁగారాని విరాళిపాలుపడి లో
నైయుంటి నన్నింటికిన్.

క. నేఁడైన వానియాసల
పోఁడిమి విడనాడి నేనుపోలిసెద నన్నున్
వాఁడి చెడినాఁడు మారుం
డాడ నితని కేల పువ్వుటమ్ములు వింటన్.

చ. అనుచు ననంగునిం గుఱిచి
యంగనలన్ మము నొంపఁగాని పెం
పను గొఱగావు నీయొడలు
భస్మముగా మగవారిఁ జేరనుం
జెన కఁగలావె లావుగల
చిల్కగుఱాని బిరానఁజేరి సి

గ్గన బ్రతుకం దలంపు; మిది
    గో యిఁక నెన్నకు బంటుపంతముల్.

క. దమయంతి రామునింతిని
భ్రమయించినరీతి వట్టిభ్రాంతిని నన్నుం
దమి ముంచకు మఱలెంచకు
కుమిలించకు పువ్వటమ్ముఁ గుదియించ కెదన్.

గీ. అని యనంగుఁడ వీవు నిన్ననఁగనేమి
నేమిరీతిని నెల దోఁచె నింగి నిండు
నిండుఁ బగ సూడుమని మళ్లి తీవుగాక
కాఁక నను ముంచలేవని కలికి యనియె.

సీ. పశ్చిమాచలము పైఁబడి మళ్లి బ్రతుకుదే
    లలిఁ జూపు నింద్రజాలంబుగాక
యిలఁ జకోరములు వెన్నెలఁగ్రోల నగడుదే
    వగచూపు కరలాఘవంబుగాక
దినదిన మొకవింత తీరుగాఁ దోఁతువే
    వెడచూపు బహురూపు విధముగాక
రాహువు మ్రింగఁ గోజులుపోఁకి వెడలుదే
    వెస వెడఁజూపు గారడముగాక

నల్లనైయున్న జగమెల్లఁ దెల్లఁజేసి
భ్రమలముంతువె కనుకట్టుబలిమిగాక
కాకయేపాటి నిజరీతి ఘనుఁడవైతి
నేఁడుగాదోరి, నీదారి నీరజారి !

ఉ. అనసవింటివాని మది
నల్లుఁడుగా నెఱనమ్మినావు; లో
కానఁ గుమారుఁడుర్ జనకు
కైవడి నొఁగద; మేనమామ గం
డాన జనించినాఁడన వి
నంబడెఁ దండ్రిని మించినాఁడు ద్రో
హానకు నింకనైనను మృ
గాంక, మృగాంకునిఁ జేరు మూరకన్.

క. కాదేని నీదు వెన్నెల
వేదన నామీఁదఁజూపి విను ప్రాణములన్
లేదనిపించుము పంతము;
లేదా, యల్లునికిఁ దోడు లేలెమ్ము వడిన్.

వ. అని యా రాధావధూతిలకంబు చిలుకం
జేర్కొని:

చ. ననవిలుకాఁడు వేయ, నెల
  నా కలఁడాయెఁ, యిదేల పిరి బా
ధను బడఁజాల; జాణవుగ
  దా చిలుకా, యొకగాథ లేదుగా
యన "విను నన్నుతాంగి, శౌరి
  యంగ ననంగ ననంగ నోక్క తా"
యన విని యంతఁ గేలఁ జెవు
  లల్లినమూయును; నీశ్వరా, యనుః.

క. ఇవ్వగల రాధికామణి
నెవ్వగలం బొగులఁ జిలుక నేర్పునఁ బలికెన్
జవ్వని, మాగోపాలుని
నవ్వుచు నేఁ దోడితెత్తు నన్నంపవుగా!

గీ. ఆఱునెలలాయెఁ గృష్ణుఁ డం దరిగి యిపుడు
సకియ రాకున్నఁ బిలిచినఁ జాలుఁగాని
భ్రమసెఁ గావునఁ గాక నీపతి మనంబు
కదలకుండునె నీచెంతఁ గంటి నేను.

వ. అనిన విని నవ్వి యవ్విలాసినీతిలకం బిట్లనియె:

చ. వలచినవాఁడ నేనో; సరి
వారలలో నగుబాటుగాను నా
వలెఁ జరియించితే; నొకరి
నంటిన కేటికిఁ బోవ? భ్రాంతి నా
తలఁపులు ప్రాణనాథ వలెనె
[illegible]నము మాఱఁగ నాయకాన నేఁ
దొలి మొయి నేమినోము లెటు
నోఁచితినో యిది గంటి నిమ్మెయిన్.

ఉ. కంటికి నిద్ర రాదు; చెలు
కా, కలకాలము నేఁగఁజాల ని
వంటియనుంగుఁ గల్గి తగ
నా మగవారలఁ బాసియుంట; నే
నొంటిగ నుండి నిన్నను
నోప; నయో, యిటులేలజాగు? నీ
వెంటనె జంటచేసికొన
వే, పదవే వనమాలిపాలికిన్.

క. నీకుం గలిగిన యక్కలు
నా కమరకపోయెఁగాక నాకబ్బినచోఁ

వైదేహీ యిందిరారమ
ణీకాంతునిబొమ్మమీఁద నిలుపవె చిలుకా!

క. పొమ్మనవలె; నన్నెయెడఁ
బొమ్మనవలె; నీవు పోయి పురుషోత్తముతో
రమ్మనవలె, దేహము నీ
సొమ్మనవలె, విడువవలదనుమ్మనవలయున్.

మ. తను భోగింతుఁ, దను స్వరింతు ననుచిం
తం గామువో యింక నా
పని నాకేటికి; సిగ్గులేవె? తొలుతన్
బ్రాయిండి యిల్లాలిఁ గా
పునుగాఁ జేసి తుదిన్ద్యజించి తిరిగే
పుణ్యాత్ములం జూచినం
తనె చాలున్ ఫల; మీశ్వరేచ్ఛ యెట్లైతె
సంగాని యామీఁదటన్.

మ. తనపేరుం దనపల్కులుం దనవగల్
తా నాయెడం జేయుమ
న్ననయున్ నెమ్మది నాఁటియున్న దీఁక మా
నంజాలఁ జింతాభరం

గిన్ హృదంబునఁ గొక్కుటల్ విరసముల్
బుట్టించిపోఁ గాని ర
మ్మనవే యెల్లని వానికేల యితర
వ్యాపారచాతుర్యముల్?

ఉ. ఇంగితమెల్లనుం దెలియ
నెంతయు జాణవు నీవు; నీవచ
స్సంగతి యేరికిం గలదె?
సన్నుతిగా దిది శౌరి నేను ను
ప్పొంగుచుఁ గూడినప్పటికిఁ
బొల్పుగఁ దోఁచును నిన్ను మెచ్చఁగా
బంగరుచిల్క, నిన్నిపుడు
పల్కఁగ నేర్తునె బీదపల్కులన్.

సీ. అనుచుఁ దనచేతివ్రాలఁ బద్యములు రెండు
వడిగ లిఖియించి ఱెక్కలనడుమ నిడుచుఁ
జిల్క! నేనేమి దెల్ప; నీచిత్త మింకను
దనదుభాగ్యము పోయిర మ్మనుచుఁ బనుప.

క. గగనమున కెగసి మథురా
నగరముఁ గని యచటఁ గమలనాభుఁడు లేమిన్

వగఁ దెలిసి ద్వారకాపురి
డీగి యచ్చటినగవు సొచ్చి డెందం బలరన్.

క. క్రమక్రమున భోజకన్యయుఁ
గమలాక్షుఁడుఁబడుకయుంటఁగవగొనియుండన్
సమయము గాదని యచ్చట
నమరినచిలుకలనుగూడి యాడుచునుండెన్.

వ. అంత;

మ. తళుకుం గెంపులఁ జెక్కడంపుఁబని ని
ద్రాజాళివాకిలుబొ
మ్మలు నల్వంకల నూడిగంపువగగు
మ్మల్ గాఁ బనుల్ సేయఁగాఁ
గులుకుంబచ్చలకోళ్లమంచముపయిన్
గోపాలుఁ డారుక్మిణీ
లలనారత్నముతోడఁ గూడి పొలయ
ల్కన్ మాన్మోగం బౌనెడన్.

మ. చిలుకం జూచి బిరాన లేచి నగుచున్
జేసాఁచి రారమ్మని

దులగా రాజమిటారిచిల్క యనఁ నెం
తో వేగఁ బాదాంబుజం
బులపై వ్రాలఁగఁ గేలిపైఁ దిగిచి యిం
పుల్ గుల్క ముద్దిచ్చి ఱె
క్కలఁ జక్కంబడ దువ్వుచు న్నిజదృఢాం
కంబందు లాలించుచున్.

క. నందయశోదలు పరమా
నందంబున నున్నవారె? నన్ దలఁచెదరే
యందలి మనవారందఱుఁ?
గొందఱునను దూఱుకొంద్రో కోకినుక మెయిన్.

గీ. చిన్ననాఁటనుండి నిన్నుఁ బ్రాణంబుగాఁ
బెంచుకొన్న రాధ యించుకంత
తడవు వీడఁజాల వెడబాసివచ్చుటఁ
జింత సేయు; నేమివింతగలదు.

క. అని వనజాయతలోచనుఁ
డనవిని యింతంతగాని యానందముతో
నెన రింత లేక యుండినఁ
జనవగునే యనుచు మదిని సంభ్రమ మొప్పన్.

ఉ. ఓ సుగుణాభిరామ! పురు
షోత్తమ! దేవరనా రదప్రార్థ్యసిం
హాసనపట్టభద్ర మెద
దాంక మహోన్నతులై భవత్పద
న్యాస లసత్కిరీట వసు
ధాధిపకన్యక లూడిగంబు లా
సాసలఁ జేయుచుంట గని
నంతకు వింత మదేమికల్గెడిన్.

ఉ. అన్నియు నుద్ధరించెద న
టంచు నటించిన దానికేమి యో
యె న్నెలకొక్కసారి మొగ
మించుక చూపినఁ జాలు నేల యీ
యెన్నికలంచుఁ గొందఱు ని
జేచ్ఛల దూఱుట దక్క నెవ్వరున్
ని న్నొకపాటివాఁడని గ
ణింతురె, ఓయదువంశభూషణా?

వ. అని పలికిన;

క. ఇమ్మాటలు మఱిమఱివిని
ముమ్మరమై తనదుచెవికి ములుకులు గాఁగా
ముమ్మడి నలువడి కోపము
నెమ్మదిలోఁ బొడమ రుక్మిణీమణి యంతన్.

ఉ. జాఱినకొప్పుతోఁ జెవికి
జాఱినపాపటబొట్టుతో దిగం
జాఱిన పైఁటతో నొరగ
జాఱిననీవియతో నొకింతగా
జాఱినసొమ్ముతో చెమట
జాఱినకస్తురిబొట్టుతో ముడిం
జాఱినపూలతో నొడలు
జగ్గుమన న్వడిలేచి దిగ్గునన్.

గీ. లేచి తనయొద్దిబోంట్లపై లేనికోప
మొంచి గుప్పించి పిలిచి గద్దించుకొనుచు
సైగగాఁ బోవఁ దన కది సైగ గాఁగ
శౌరి ముసిముసినగవుతో నూరకుండె.

గీ. చిలుకకడఁ జూచి నీకేల చిన్నవోవ?
నెంత లేదిది; నీకుఁ బనేమి; యొకరి

ప్రకృతిఁ గాదని మాన్పఁగ నొకరివశమె?
చెలియ యేమన నవ్వులఁ దెలుపుమనిన.

చ. చెలియ కిఁకేమి యున్నవి వి
శేషము లయ్యెడ నన్న మాటికిన్?
దెలుపఁగ వేసటయ్యెఁ జెలి
కీనతచూచినఁ గృష్ణ కృష్ణ; హా
పాలఁతుక యేమిభాగ్యములు
బొందెడినో తెలియంగరాదు; నే
ర్పులగనియైన నీదుసము
ఖంబునఁ దెల్పఁగరాదు తద్వ్యథల్.

మ. ఘనయోగీంద్రునిరీతి నేను వినినన్,
కందోయిం దానేమి గ
న్నను, నెమ్మేనున నేమి సోఁకినను గృ
ష్ణా, దేవకీనందనా,
యనిపల్కున్; జెలిప్రేమ నేమనఁగ నా
హా; మోహా మోహాహోహా, న
మ్మన సాకార, వికారమందినదిరా
మందారపుష్పాకృతిన్.

క. ఆపడఁతిచేతఁ బెరిఁగిన
పాపంబున నాదుపల్కు ప్రత్యక్షముగా
నోప దయిన నీసేవలు
ప్రాపించుటఁ గొంతకొంత పాటింపఁదగున్.

చ. ఘనకుచపాళి బాళి నినుఁ
గస్తురిచేఁ గొనగోర వ్రాసి యి
య్యనువున నెన్నఁడుందు సక
టా, యనుచున్ దలపోసి పోసి వె
చ్చనికనునీరు పైపయిని
జాఱఁ గరంబుల నాని చేఁ జుఱు
క్కన విదళించి యొంత ఘన
మాయెను జీవమటంచుఁ జింతిలున్.

* క. ఇక్కమ్మలోన నేమో
గ్రక్కునఁ దా వ్రాసియొసఁగెఁ గైకొనుఁడనుచున్
తెక్కలి నిమిడిన పత్రిక
ముక్కున నెడలించి శౌరిముంగల నిడియెన్.

[* మక్కువ వెలయఁగ రాధిక
చక్కఁగఁ దనమేను దువ్వి సంభ్రమలీలన్.—అని పా.]

క. పురుషోత్తముఁ డా పత్రిక
నిరుకేల గ్రహించి మొదల నియ్యావటంచున్
మఱియుచు నక్కునఁ జేర్చుచుఁ
దఱచుగఁ దలయూఁచి చదివెఁ దా నిట్లనుచున్.

చ. సకలగుణాభిరాముఁడగు
శౌరికి రాధ నమస్కరించి మి
న్నక యొకవిన్నపంబు; నిను
నమ్మిన వన్నియునున్ ఫలించె; న
త్తకు మగఁ డల్లుఁడంచును వి
తావిత తేరకుఁ దేర వట్టిప్రా
ఢీకలివి యేల నాకు నెగ
చెన్ నడీ మాన్యము వేలు నీ కగున్.

వ. అని చదువుకొని తద్భావంబులు పలువెఱం
గులం బరికించి వాత్సల్యంబును, ముగ్ధత
యును, ప్రౌఢతయును వ్యంగ్యంబును దోఁప
వింతయుఁ జింతయు దొంతరగా నంతరంగం
బునం గదురఁగొంతవడి యూరకుండి యవ్వలం
గనుంగొని యందు,

† "నిను మది మఱచిన......
నను నెనరుమఱచి కినియకునాపై......
కనికర ముంచర......
యని తలఁచినపుడె యెనసెద ననరా......"

— ఇది గుప్త చతుష్పాద కందము.

అను వాక్యంబులు చదువుకొని యివి గణబద్ధం, బులయ్యును బద్యంబు గానివిధం బేమియని యూహించి యస్మన్నామంబు ముందువెనుకల రచియించి పరిత్యాగలోభంబున మన్నామం బులు వ్రాయక మనంబునఁ దలంచుకొననుంచు కొనియెనని తాను భాసఁగించి యవియె నాలుగువిధంబుల నిట్లనుచుఁ జదివె.

క. కృష్ణా, నినుమది మఱచిన
కృష్ణా, నను నెనరుమఱచి కినియకు నాపై
కృష్ణా, కనికరముంచర
కృష్ణా, యని తలచినపుడె యెనసెద ననరా!

క. కృష్ణా, కనికరముంచర
కృష్ణా, యని తలఁచినపుడె యెనసెద ననరా

కృష్ణా, నిను మదిమఱవను
కృష్ణా, నను నెనరు మఱచి కినియకు నాపై!

క. నిను మదిమఱవనుఁ గృష్ణా!
నను నెనరుమఱచి కినియకు నాపైఁ గృష్ణా!
కనికర ముంచర కృష్ణా
యని తలఁచినపుడె యెనసెద ననరా, కృష్ణా!

క. కనికర ముంచర కృష్ణా,
యని తలఁచినపుడె యెనసెద ననరా కృష్ణా,
నిను మదిమఱవను కృష్ణా
నను నెనరు మఱచి కినియకు నాపైఁ గృష్ణా.

క. అని రచనఁబొగడి కృష్ణుఁడు
మనమున సంతోషమంది మక్కువఁ జిలుకన్
కనుఁగొని గ్రక్కునఁ జను మిఁక
ననువుగ నే రేపెవత్తు నని తెల్పవలెన్.

గీ. మొదలఁ బదివేలనేరముల్ మోచియున్న
నేను నేఁడింక నేమన్న నిక్కమగునె?
రాధతోఁ దెల్పు మొకమాట 'రమణి రేపె
నీదుపదమాన వచ్చెద, నిజ;' మటంచు.

క. అని మారుకమ్మ యొసఁగిన
వినయంబునఁ గొని శుకంబు వినువీథి వడిన్
జనుదెంచెను వ్రేఁపల్లెకు
మునుపటి తనపక్షపాతమును గనుపింపన్.

గీ. వచ్చుచిలుకఁ జూచి వనిత దిగ్గన లేచి
బార సాచి తిగిచి గారవించి
పోయినట్టిపనులు కాయొ పండో యన్న
పండు పండు తేపు పండుగనిన.

క. ఇంత మొగ మంత చేసుక
యంతింతన రాని నిస్తులానందముతోఁ
గొంతవడి యూరకుండి త
నంతనె రాచిల్కఁ జూచి యంగన పల్కెన్.

ఉ. కంటివె కన్నులార నవ
కంతునిరూపము; వీనులారఁగా
వింటివె వానిమాట; లోక
వెంబడినైన నన్నుఁ దలంచెనే?
అంటివె కృష్ణకృష్ణ యని
హాశుకమా, పొడగంటి వీవు మా

నంటి యదృష్టహీనులకు
వానిఁ గనుంగొను భాగ్య మబ్బునే?

క. ఉన్నాఁడా గోపాలుఁడు?
విన్నాఁడా నీదుమాట? వేడుక వచ్చె
నన్నాఁడా నీతోడను?
మన్నాఁడా మోదమైన మనుకువతోడన్?

ఉ. ఏమనె, నేమిపల్కె, నిను
నేమని పంపెను, నన్ను నూరెనో,
రామనెనో, పరాకిడెనో,
రాజుల కేలిక కృష్ణమూర్తి నా
స్వామి ముకుందుఁ డచ్యుతుఁడు
వారిజనాభుఁడు క్షేమశాయి న
న్నేమనె, నేమిచెప్పుమనె,
నేమని పంపెను, నిన్ను నేమనెన్?

క. అడియుండె నేను బంపిన
పదపద్యము లెల్లఁ జదివి భావముఁ గనెనా
బదులేమి పంపెఁ డెమ్మని [చున్.
పొదలుచు నాలేఖఁ గొనుచుఁ బాలఁతుక నగు

క. పత్రికల వ్రాయుజాణకుఁ
బత్రికలఁ వ్రాయుటేమి ప్రౌఢిమ యనుచుఁ
పత్రికఁ జనుగవపై నిడి
పత్రార్థము సొమ్ము దెమ్ము పత్రిక యనుచుఁ.

గీ. చిలుకతోడఁగొంత సేపు మాటాడుచు
మొదలుకొనిన చోట మొదలుగాఁగ
నాల్గుచరణములును నాలుగు విధములై
తనరు పద్య మిట్టు లనుచుఁ జదివె.

క. తలఁచినఁ గలసెద రాధా!
తలపడు మరుశరములకును దలఁకకు రాధా!
నెల నికఁ దలఁపకు బాధా!
కలచిలుకల పలుకులకును గలఁగకు రాధా!

వ. అని యిట్లు చదువుకొని తచ్చాతుర్యంబునకు మెచ్చుచు నీపాటికటాక్షంబు నాపై నున్నదే యశోదాగర్భరత్నాకర రాకాసుధాకరునకని తన పెంపుడుచిలుకను ప్రియంబుదోలుక దువ్వుచు నీవల్ల నుల్లంబీపాటి చల్లఁదనంబునఁ నుల్లసిల్లెనుకకులరత్నాకర రాకాసుధాకరా,ద్వార

కాపురం జేకరణీనుండె; నందలి వింత లేపంపం
బునసుండె; నందు గోవిందుం జేయంగంబునఁ
గొలువైయుండె; నంతయుఁ జెలియఁబలుక
వలయు ననిన రాధికానవధూతిలకంబునకు
ముద్దుచిలుక యిట్లనియె:

సీ. అష్టదిక్పురి చుంబితా భ్రంకషవిచిత్ర
గోపురం బలద్వారకాపురంబు
మహిపదాంభోజాతమణిమయమహనీయ
నూపురం బలద్వారకాపురంబు
సకలవైభవభోగ సరణీపరాజిత
గోపురం బలద్వారకాపురంబు
కమలాంబకునిఁ గన్న కమలాలయకు నుండఁ
గాపురం బలద్వారకాపురంబు
నీల పద్మ మహాపద్మ నిరుపమాన
విజయ కర శంఖ వరకుంద వినుత మకర
కచ్ఛపముకుంద శోభిత ఘనలసదల
కాపురంబగు నల ద్వారకాపురంబు.

చ. పురవరసౌధవాటములు
    జోటులపాటలఁ జంద్రకాంతముల్
గరఁగి ప్రవాహముల్ దివిము
    ఖంబున రా వినువాఁక యంచుఁ ద
త్తరమున వేకువన్ సురవి
    తానము వాసి కడంగి క్రుంకుచో
"హరిరో హరీ" యటంచుఁ బరి
    హాసము సేయుదు రవ్విలాసినుల్.

చ. అలరెడి వీటివజ్రమయ
    హర్మ్యరుచుల్ దివిఁ గప్పఁ బల్కుతో
య్యాలిఁ గనుఁగొంటినంచు నపు
    డానరవాహన పుత్రు వేశ్యకున్
జెలఁగఁగ వేలుపుందపసి
    చేయు నమస్కృతి మాటిమాటి; క
క్కలికియు నేను గా నను,
    గాంతుఁడు విన్నను సేగి పొమ్మనున్.

చ. పుడమిజనంబు లీ యినునిఁ
    బూర్వగిరిం దగి పశ్చిమాద్రిపైఁ

బహుసని యాడుకొందు రవి
పట్టిన ద్వారకలోనివార లె
క్కుడిమతమంచుఁ, దానిపుట
గట్టను దోఁచుచుఁ గోటమెక్కి యా
పదుమటగట్ట్రవాలు నొక
బాలునిగాఁ గనుగొందు రయ్యెడన్.

గీ. మేటినాకం బెఱుంగను గోటపాడ వ
గట్టఁ గలలోఁతు నాగలోకం బెఱుంగు
దీనిలోఁ దారతమ్యంబు దెలియరాదు
దానఁ బ్రథమతృతీయ భేదములు దక్క.

సీ. ఆచారవంతులౌ నచటివిప్రోత్తముల్
వావిదప్పినబహ్మ వార్త నగుదు
రపజయం బెఱుఁగని యచటి రాచకొమాళ్లు
రణమున వెనుకయౌ రాము నగుదు
రందఱిఁ బోషించు నచటి కోమటులాది
భిక్షుకు రోయు కుబేరు నగుదు
రధికధాన్య సమృద్ధి నచటి శూద్రులు తన
హాలము వ్యర్థమటంచు బలుని నగుదు

రచటి తేరులు మేరువునైన నవ్వు
నచటి గజములు శక్రుని గజము నవ్వు
నచటి హయములు పవమానునైన నవ్వు
నచటి భటకోటి నిప్పులనైన నవ్వు.

చ. ఘలుఘలు ఘల్లుఘల్లు ఘలు
ఘల్లనుగంటల చాలుకాలిపొ౯
గొలుసుల మందపున్నడలు
కుల్కులహుంకరణంబు లోరచూ
పులవిడఁబాటు లారజవుఁ
బూనిక లానికలు౯ మదోద్ధతుల్
దలఁపఁగ గంధసింధురము
లాయనఁ బొల్తురు వారకామినుల్.

క. వడి గలిగి మృదుపదంబుల
నడవడిచే మిగిలి యానన౯ సాదుల కె
క్కుడు వగఁ జొప్పగుఁ దగునడ
గడునలవడఁ దురగవితతి గవిత[గరిత]లనంగ౯.

ఉ. అంగననీవు పువ్వులుఁగ
లాపెవె; యా, మగవారు లేరు; లే

కంగడిదేరినావె వసు
 కా, వెలకుం గొనుమోవి తేనె బం
త్రిం గొనకుండ డాంతు పది
 తేరకుఁజూపుదురా విటుండ, కో
న్నంగడి మాయజేరములె
 యంచు వచింతురు పుష్పలావికల్.

గీ. అట్టిపట్టణమెల్ల నేకాధిపత్య
ముగ భరించుచున్నాఁడు నీమగఁడు నేఁడు
రేపె పట్టపుదేవి గానోపు దీవు
మమ్ము నేరీతిఁ బ్రోతువో మఱపు లేక.

ఉ. సేడలఁబారుమేడల న
 నేకము చూచితి నాఁడుమేడ లా
మేడలలోన నొక్కమగ.
 మేడ భవత్పతికొల్వుమేడ యా
మేడకుఁ దూర్పుప్రక్క నొక
 మేడ చెలంగఁగ శౌరిఁజూచి యి
మ్మేడకు నెవ్వ రాథ్యులన
 మీపుపుఁబోఁడనిపల్కె నవ్వుచున్.

గీ. మగువ మగరాలచవికె నీమగఁడు నేను
నీప్రసంగములాడ నానీడపార
నచట నొకచిల్క నను జూచి నట్టులుండ,
నవల నెవరన, నెవరు లేదనియె శౌరి.

చ. ఇటు ననుఁ బంపినన్ మొదట
నే నటుపోయినత్రోవఁ దప్పి చీ
కటి నడిమిద్దెటింట్లఁబడి
కాంతమణుల్ బయలంచు భ్రాంతిచే
నట నెగఁబ్రాఁకి తాకి తడ
వాడుచు గూడులవెంట దూరి యె
ప్పటి వారిముంగలంబడి కృ
పన్ గడవెల్లితిఁ ద్రోవ చూపఁగన్.

మ. ఒకకేళ్లోపురమందు వింత గనుగో
నూహించి యాపైన నిం
చుక కాలూనిన గిఱ్ఱునం దిరుగ న
చ్చోఁ బోవరాదంచు బు
ద్ధికిఁ దోఁచెన్ మరియొక్కవింత విను మా
తీరంబునం దొక్కబా

మ్మ కరంబెత్తె నిజాలకుఁ బడంతిగా
వల్లాడుచు నన్నివ్వోలికిన్.

ఉ. గోలతనంపుఁజిల్కయని
కోమలి నవ్వకు నీవు ముందుగా
బేలవు గాకతప్ప దొక
పెద్దహజారముఁ గన్న పేఁడు గో
పాలుఁడు వీఁడు కృష్ణుఁడను
భ్రాంతిని జిత్తమునమ్మలేల్లనా
పోలిక నున్న బైఁబడఁగఁ
బోవనెఁ దాళియు రేపె చూచెదన్.

క. నైచుమనిపలుక రాధిక
యోచిలుకా యింత యేల యుడికించెదవే
నీచిత్తము నాభాగ్యం
బాచతురుం డెపుడువచ్చు నని పలుకునెడన్.

గీ. కొంద రాభీరపూర్ణరాకేందుముఖులు
నగుచు నేమక్క, విన్నవైనావు నీవు
మాటలేమన మరి యేటిమాటలనుచు
నొకటిపైఁబెట్టు నిదె మాటకొకటియుండ.

వ. అనిన నవ్వాలివృత్తాంతంబు చెప్పుమనుటయు.

ఉ. సింధుగభీర, శీతకర
  శేఖరజూటనటద్వియన్నదీ
బంధురశీకరప్రకర
  భాసురసత్కవితాధురంధరా,
సింధురగామినీనఖర
  చిత్రవిభూషణభూషితోజ్జ్వల
త్కంధర, నీతినూతనయు
  గంధర, బంధుమయూరకంధరా!

క. ఖరనఖరశిఖరముఖరిత
వరరవవీణాప్రవీణ, వాణీరమణీ
శ్వరనారదహారపారద
శరకీర్తివిహార, కృష్ణసచివకుమారా!

మాలినీవృత్తము:

సులభనవమనోజా, సూర్యసంకాశతేజా,
ఫలితహరిసుపూజా, బంధుమందారభూజా,
కలితసుకవిభోజా, కాంతసత్కాంతిరాజా,
లలితహితసమాజా, లక్ష్మమాంబాతనూజా!

గద్య. ఇది శ్రీమద్వేణుగోపాల వరప్రసాదలబ్ధ
శృంగారకవిత్వవైభవ వెలిదండ్ల తిరు
వేంగళార్యతనూభవ విద్వజ్జనవిధేయ
వేంకటపతినామధేయ ప్రణీతంబైన
రాధామాధవసంవాదం బను
మహాప్రబంధంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీః

శృంగార

రాధామాధవ సంవాదము

తృతీయాశ్వాసము

శ్రీకరవరవైభవని
త్యా, కమలానాథమ్మదుపదాంబుజభృత్యా,
ఆకారవిజితనాస
త్యా, కృష్ణాపత్య, రామదాసామాత్యా!

గీ. అవధరింపుము జనకథ రాధిపతికి
మదిని సంతోష మొదవ సన్మౌనితిలకుఁ
డైన శుకయోగి రోమాంచితాంగుఁ డగుచు
నవలి కథయెల్ల నిట్లని యానతిచ్చె.

ఉ. అప్పుడు కృష్ణదేవుఁడు ద
యాంబుధి గావునఁ గావుమన్న చో

గుప్పున నా గజేంద్రదకడ
కుం జనువెంచినరీతి వచ్చెఁ దా
నప్పటి గొల్లపల్లెకుఁ గ
వీంద్రులు గాయకులున్ సఖుల్ భటుల్
తప్పక వెంటరా రథము
దారుకు డింగిత మొంచి తోలఁ గన్.

సీ. మునుపు దానున్న రీతులు మొదటి నడత
లక్కడక్కడ సఖులతో నాడుకొనుచుఁ
గనుచు నట గొల్ల లెవ్వారో యనుచు బ్రమయ
నడచి కృష్ణుండు నందుని నగరు చేరి.

క. బడలితిరి మీర; లిప్పుడు
విడిదింట్లకుఁ బొండు; మిమ్ము వెనుకఁ బిలిచెదన్;
దడసితిరి భోజనానికిఁ
దడయక సేదలను దేరఁదగు మీరు వడిన్.

చ. అనిపలుకుల్ వినంబడిన
నంతఁ బడంతులు చే నదల్చుచుం
గనుబొమ నిక్క నంబరముఁ
గన్గొనుచుం జెవి వ్రాల్చి కొంత సే

పున కిది శౌరిపల్కుబడి
పో వినఁగఁగలైనె యంచుఁ దత్తరం
బును దమకంబుఁ దాల్మి భయ
ముఁ ముదముఁ మదిలోఁ బెనంగఁగన్.

క. బిరబిరను సెజ్జమీఁదికి
నరిగి గవాక్షములఁ జూచి హరి యానుచుం
బరికింప రాధికామణి
మఱియేమియుఁదోఁపకపుడు మ్రాన్పడియుండెన్.

వ. అంత;

సీ. వచ్చెనా మాతండ్రి వాసుదేవుం డని
నందుండు వచ్చె నానందమునను
నాచిన్నిపాపనిఁ జూచితినా యని
సొంపునఁజేరె యశోద ప్రేమ
మన నేస్తకాఁడు వచ్చెనటంచుగోపాలు
గుమిగూడి మూఁగిరి గొల్లలెల్ల
నేఁడైన దయగల్గెనే యంచుగోపిక
ల్పొరుగిండ్లనుండి చూచిరి కడంగి

చెలఁగి కృష్ణుండు దుష్టుని మొల భిగించి
తల్లిదండ్రుల పాదపద్మముల కెరఁగె
వారు దీవించి కౌఁగిట గారవించి
రపుడు వారల భాగ్య మెంతని నుతింప.

ఉ. నందకుమారు డంతఁ జిఱు
నవ్వుమొగంబునఁ దేటకన్నులన్
బొందుగజాఱు ప్రాలసిగ
పొంకమునన్ వల పప్పళించు మై
గందపుఁబూఁతచే నలుపు
గన్పడ కొక్కవిలాసమూర్తి విం
తందము మించినట్లు కన
నయ్యె నెగాదిగఁ జూచువారికిన్.

మ. అచటం జల్లఁగఁ దల్లిదండ్రులమనం
బానందముం జెందఁ బ
ల్కుచు గోపాలుర బుజ్జగించి నలు ది
క్కుల్ సూచి తన్ జేరఁ గో
రుచునున్నట్టి వ్రజాంగనామణుల కో
ర్కుల్ చూపులన్ బ్రీతిఁ జొ

న్నుచు వాహ్యాళిల నింక్ల కంపి చనెఁ గృ
ష్ణుం డా నగర్లోనికిన్.

గీ. చని యనుంగులతోడ భోజనము సేసి
తల్లిదండ్రులతోఁ గొంత తడవు దాను
బెండ్లియాడిన ముచ్చటల్ ప్రేమ నుడివి
వారియనుమతి నిద్రింపవలయు ననుచు.

ఉ. ఇంపు ఘటింప నొక్కపడు
కిల్లు గనుంగొని యందు రాధ యా
దంపుటెలుంగు వీనుల వి
నంబడఁ దా విననట్లుచేరి నుఁ
గెంపులచెక్కడంపుఁబని
గీల్కొను బంగరుపావలెక్కి ని
ద్దంపు మెఱుంగుఁ జాయ జము
దాళి కరంబునఁ దల్పుమీటెనన్.

గీ. అమ్మ నేఁ జెల్ల యిదియెవ్వ రనఁగ రాధ
యెటకుఁ బోవకు మిం దెవ్వఁ డేలవచ్చె
నేను నీయల్లుఁడ నటంచు నెనరు దోఁపఁ
బాదములమీఁద వ్రాలె గోపాలమూర్తి.

క. లేవయ్యా, దొడ్డవాఁడవు
నీవని తా నవలి కేఁగి నిన్నే మనుచుం
దీవింప? విందు మునుపే
గోవిందుఁడు నిత్యపెండ్లికొడు కనుమాటల్.

గీ. పాన్పుమీఁదను గూర్చుండి పలుకవయ్య,
కూరలును మహారాజు లైనావు గాన
నే నమస్కృతి సేసెద నిదిగో యనుచు
మ్రొక్కి తాఁ బాన్పుదిగువ నింపుగ నటించి.

క. వెఱఁగుపడి యూరకుండెదు
హరిఁగూరిచి రాధ పలికె నానాఁటివలెన్
మురిపము గలదో లేదో
యరయుదమనివచ్చినావొ?యరయుము రాధన్.

ఉ. ఊరక యేమియుం బలుక
కుండెద వంచు దటాన నున్న, శ్రీ
గారగుణావతంస, నినుఁ
గన్గొని యూరకయుండ నేర దీ
నో; రొకపెండ్లికైనను న
నుం బిలిపించితె? చూడ నెవ్వరున్

తేరని కాదు; నీ కెపుడు
నేదయ దానను గాన, వేఁడితిన్.

క. గోపాలక మాటాడక
కోపంబున నుండ నెంచుకొంటిని మొదలన్
నాపగ్గె చెల్లఁబోదని
కోపము నేనే శమించుకొంటిని బిదపన్.

ఉ. వేమకకర్తనంచు రతి
వింతల నిన్ భ్రమియింపఁ జూతునో,
మోహి వహింతునో భువన
మోహిని నేనని, కాక యేల పెం
డ్లాడితివంచు బాధ్యతను
నాడుదునో, యిదియేమి? యెందునుం
గూడనిదాననై చనవు
గోరెద, నెవ్వతె నంచు దూఱెదన్.

ఉ. మానుష మెంచిమైన, నొక
మంచితనానకునైన నీదుపు
ణ్యానికి మాటలాడెదవు;
నాతరమా నినుబల్కఁ జేసి నే

స్తానకుఁ బిల్వ? సీఘునత
    చాలదె రాఘవుఁ; గాక కాఁకచే
నే నొకటాడ నేఁటి; కది
    నీకు నసహ్యము దోఁచ చేటికిన్?

ఉ. దోసము కృష్ణ కృష్ణ! నిను
    దూఁకెన; నానొసలందు ధాత మున్
వ్రాసిన వ్రాతఁ గానుచు
    వ్రాయఁగ నీతరమానె? నీవు నా
వేసట లేక యేఁకని
    వేడుకచేసెదు పైనిపైని నా
సాసల మాకు మేమె నయి
    నాడిన నిన్నన నేర మున్నదే?

చ. ఎడనెడఁ జూడు మంటివా, న
    యింబయి నెమ్మది నిల్పుమంటివో,
గడెగడె కోరుమంటివా, వ
    గం బడుమంటివా, వేఁగు మంటివో
బడలు మటంటివో, యరుచి
    పాల్పడుమంటివా, యెగ్గు సిగ్గులే

కడలుమటంటివో, పొరలు
మంటివో, మూర్ఛ మునుంగు మంటివో?

ఉ. ఒక్కతె భ్రాంతిచేఁ బొరల
నొక్కఁడు మాన్పఁగఁ బూఁటకాఁపె? నే
నెక్కడిదాన; నీవు మును
పెక్కడివాఁడవు, నాకు నీకు నే
మక్కఱయున్న? దైన నొక
రాడెడిపల్కులు నేన పల్కెదం
గ్రుక్కక; ఆమెఁ బోమె నవి
కొన్నిదినాలఋణానుబంధముల్.

మ. మన మానాఁడు మహావినోదములఁ బ్రే
మ ల్మీఱ భోగించుట
ల్విను మీనాఁటికి సద్ద ఔక్కరొకరిన్
వేసారుటల్ వింతలై
కనుపించెన్ రచియింప నేరిచి కవు
ల్కల్పింప లోకానకున్
విననో; నింతియుచాలు, మీఁదికథ లీ
వీనుల్ విననేలే విఁకన్.

ఉ. అందుకు బైశిమాలి యొక
యత్నము చేసుకయుంటినేని నా
యందుఁ బదాఱువేల కొక
యాశేమురాదు భవత్కృపఁగాక. మా
సందున భోజకన్యకయు,
సత్త్రియుఁ దృష్టి వహించినంగదా
యిందఱిమీఁద రాధ యిఁకే
నేటికిఁ? జాలదె జీవనానికిన్.

మ. తుది నెట్లయ్యెదనో; యిదేటికి విర
క్తుల్ రేపు నీరుక్మిణీ
సుదతీరత్నము నీవు వాదుగొనఁ బా
చుల్ చేరి నే నల్కఁదీ
ర్చెదనో యెవ్వరెఱుంగువారు మఱిని
చిన్నారిప్రాఁబోండ్ల నే
ర్పొదవంగాఁ గయిసేసి పెద్దతనమై
యుండంగ నేఁగందునో?

మ. సతమా పొత్తుల వన్నెకాఁడని గణిం
చన్ లేక యీగొల్లగు

వ్రైతలఁ బోరితి నేటిదాఁక నదిమా
    పెఁ జూడు చేసితి; నా
గతి నీ పట్టపు రాండ్రకై యొకతె వ
    ల్కఁ గారణం బున్నదే?
యతిమాత్రం, బెవ రేమిసేయ నీఁక; మ
    ధ్యస్థుండవై తన్నిటఁ.

సీ. పాలువెన్నలకుఁ బైఁబడెడునాఁటికెకదా
    యాదరించు యశోదమీఁది ప్రేమ
వేడుకతోడ ముద్దాడునాఁటికెకదా
    మిక్కిలి నందుని మీఁదిప్రేమ
వ్రేపల్లె దూడల మేపునాఁటికెకదా
    మేలపూ గొల్లలమీఁదిప్రేమ
అబ్బినయెడల మల్లాడునాఁటికెకదా
    మిక్కిలి మాబోంట్లమీఁదిప్రేమ
తండ్రి వసుదేవుఁడయ్యెను, దల్లి యిపుడు
దేవకీదేవి యయ్యెను దేవరకును,
సఖులు నృపులైరి, రాబోంట్లు సకియలైరి
చాలదే, నేడు క్రొత్తసంసార మయ్యె.

మ. విమలాత్మా, యొకవిన్నపంబు విను మీ
 శ్రేష్ఠల్లోనున్న పా
పమునన్ మానితొ నన్ను; నేను మెలఁగే
 పాపాన శ్రేష్ఠల్లపై
మమతల్ మానితొ? యింత మాత్రము పచిం
 పన్ లేదె? పుణ్యాంబు నీ
కమరన్ గారణకార్యముల్ వెలిక్ మా
 గ్యాయోగ్యము ల్చూచెదన్.

ఉ. యేమిటికంటి నేని విను
 మిక్కుడివారలు నాఁటనుండి నే
నేమొ త్యజించి నాకొఱకె
 యీడకు రావని యెంచుకొందు; నా
సామి యెఱుంగు నీమనసు
 జన్మము దాల్చుట యాదిగాఁగ నా
నాముఖబాధలం బడితి
 నల్గురికిం బగ నైతి నీవగన్.

చ. నిలువని ప్రేమదోసమున
 నెంజిలి నీకు వచింప; నేరికిన్

దెలుపుదు? నిందుకోసమె య
తిత్వర రమ్మని కమ్మ వంపుటల్
పొలుపుగ నేఁటితో మనసు
లోఁగల త్రొక్కుఁడు లెల్లఁదీఱె ని
ర్మల మిఁక మీఁద నేమయిన
మంచిదియం చిది సమ్మతించితిన్.

మ. ఇల నీమోహపుటాంధ్రనీవు పదివే
లేండ్లున్ మహారాజువై
కలిమి న్బల్మిని జెల్లనై బ్రతుకఁ డిం
క న్నన్ను నాపేరునుం
దలఁపంబోకు; తలంప నేమిపని? యా
దైవంబు నీతోడనే
కలసెన్; బాసలు నీకు మే లొసఁగుఁ బో
కంజాతపత్రేక్షణా!

శా. దైవం బెంతకుఁ దెచ్చె? నీ వలఁపు లే
దా నాఁటికి న్నేఁటికిన్
ద్రోవల్ పుట్టెనె? నాఁటి దీగుణమె కా
దో నాఁటి కిమ్మేను లే

కావో లేక యిదేమి, యీనటన, లే
  కైలాట, లీమోసముల్?
నీ వాక్యమ్ణుడ నేను రాధనెకదా
  నీరేజపత్రేక్షణా!

ఉ. ఇన్నిదినంబు లే బ్రతుక
  నెంచుట యేమిటి కంటివేని యీ
కన్ను లదేమొ నిన్నుఁగన
  కాంక్షలు దీరఁగఁ జూడఁగోరె నే
నున్నది దేవుఁడుం డెలియ
  కుండునె; దేవుఁడటంచు నీకు లే
కున్నను మాకుఁ బామరిక
  మున్నది యున్నదినాలలోఁపలన్.

ఉ. వంచనమాలి గుట్టుమగ
  వానికి నాఁడుది మించియియ్యరా
దంచువచింతు; రా, నది య
  థార్థము; ముంగల నిన్ను నొక్కటా
సించినదానఁ గాన నది
  చెప్పకతీరదు; నేనుబడ్డపా

ల్లించఁగ రాధ దయ్యేము సు
మీ, యిదియేమని చిత్తగించెదో!

సీ. ఒంటిగాఁ బవళింప నూరక నాగుండె
యదరంగ నెగవైచినట్లు తోఁచు
వడి లేచి తెగువతో నడవ నుంకించుచో
సమముచుఁ బైఁబడినట్లు తోఁచు
కాదని యటులేవ గమకించ వడఁకుచు
నదియేమొ కుదియించినట్లు తోఁచు
గోరంత యుబుసుగాఁ గూర్చుండఁ దలఁచుచో
నట్టె నివంబాడునట్లు తోఁచు
వెఱ్ఱిపట్టినఁ గొంత వివేకముండు
జలధిలోఁబడ్డ నొకతెప్ప గలిగియుండు
నింతగా దిక్కు-దెసలేని యిట్టివెతలు
నాతలనె పెట్టవలెనె యాధాత కైన.

మ. అడిగేవారో, మనంబు చల్లఁగను మా
టాడేటివారో, ప్రియం
పడఁగా నూఱటసేయువారో, దయతో
భాషించుచుఁ బుద్ధి దె

ల్పెడివారో, ధృతిలేక యేడ్చుచు మొఱల్
వెట్టంగఁ గన్నీళ్లు దారఁ
దుడిచేవారో, యొకింత రేఁబగలు నా
తో వేఁగువారో కదుర్?

చ. నలువురు నవ్వఁగా నడవి
నక్కశివంబయి పొర్లి యంతలో
మెలఁకువ నన్ను నే నుపశ
మించుక క్రుళ్లుచు లోన మించిరన్
దెలివిడి వెచ్చుకొంచు నొక
దిట్టతనాన దినాలు ద్రోసి యి
ట్లలరితి నిన్నుఁజూచితి దు
రాసలు రోసితి మేలు నేసితిన్.

ఉ. ఓర్పున భాగ్య మింతె యని
యూరక నీ పలు కెంతుఁగాక, యా
నేర్పు లిఁ కేమి? యల్లుఁడవు
నీవని నేనపు డెత్తి పెంచి యీ
డేర్పను, నేఁడు తాము రమి
యించి మదించను, తమ్ముఁ జూచి ని

ట్టూర్పులతో సెటుల్ కరఁగి
యుండఁగ నే నదియేల యింకిటన్.

శా. నామీఁదం దయయుంచుమయ్య యనుచున్
హాసంబుతో రాధికా
భామారత్నము చెక్కు కేలనిడి గో
పాలుం గనుంగొంచు నీ
నామాధుర్యకలస్వనంబు దొలుకం
దానేడ్చె కన్నీళ్ళ నున్
గోముంజన్నులు దొప్పఁదోఁగి కడఁకన్
లో వెక్కుచున్ స్రుక్కుచున్.

క. కాంతాళంబున రాధా
కాంతామణి రోదనంబు గావింప రమా
కాంతుఁడు గుణవంతుఁడు నర
కాంతకుఁ డపు డలుకఁదీర్తు నని వడి లేవన్.

క. ముకుఁజెలమ లదరఁ గోపము
మొకమున కొకవింతదోఁప మ్రొక్కుచు రాధా
ముకురాస్య రాకురా కని
మకరాంకునితండ్రి కనియె మఱిమఱి కినుకన్.

క. ఎనిమిదిరసములఁ గాంతల
నెనమండ్రను బెండ్లియాడి యిఁకనొకకొదవై
వెనుపొందు హాస్యరసమున
నను మచ్చిక సేయ వచ్చినాఁడవె కృష్ణా.

క. నాతోడిది నీకేటికి?
నాతో! డిఁకఁ బలుకవాకు; నాతోడిసఖుల్
నీతికిఁ జాతికి వెలిగాఁ
జూతురు నీతోడిచెలిమిఁ జూచిన నన్నున్.

క. కడనుండి యాడవలసిన
యడియాసల మాటలెల్ల వాడుము, నాపై
నిడవలసిన నేరంబిడు;
గడిదేరితి నాఁటి రాధ గా డిఁక మెలఁగన్.

వ. అని సవతులపయింబొడము పేరీసునం బెరుఁగు
కినుకచేత నొకటి సేయం జేతఁ గాని వితంబున,
లేని కలంకలు మనంబునం దోలంక తొందరపడి
యొందునుం దోవగానని కొండలపాటున, వెనుక
ముందఱత్రోపక యన్నియుం జేసి తటస్థునివిధం
బుననున్న సన్నిధానప్రియభావివియోగ ప్ర

పకానల్పకందర్ప హేతిఘాతంబులనిలువునం గృశించి కలితకంకణనయనయగుచు నప్పటప్పటికిం దలం దిప్పచుం దప్పక తనుంజూచునప్పడం తిం గటాక్షించియించుక విచారించి యిదియేమ నియుం దలంపక తెగించి యున్నదిమొందు నప నమ్మికలంబడు వారిమనంబు లొడంబడికలం గాని తేరదని వినయాదరసంభాషణంబుల షోడశసహస్రరాజకన్యకా మనోహరుం డిట్లనియె:

చ. పడంతిరొ నేడు నీకుంగల
  పాటివిచారము మాకు లేదె; నీ
యడుగుల వ్రాలి కొంత ప్రియ
  మైనం దగన్ వివరింతు నన్నచోం
దొడింబడ నానంబెట్టితివి
  ద్రోహముం జేసిన వాండంగాను నా
చిడిముడియెల్ల విన్నపము
  చేసెద తాలిమి నూంకొనన్ వలెన్.

మ. మును బాల్యంబున నీవు ప్రోవనితతిన్.
  మోదంబుతో నున్నచో

నను నానావిధగండముల్ బాదువుచు
న్నన్ నీకటాక్షంబుచే
తన కాదా కడతేరఁ గల్గె నది రా
ధా, నాఁడు బాలెంత యం
చును బ్రస్లించును గాలియంచుఁ దరులం
చున్ మాయలం చందుమే.

క. వెనుకన్ జెలిసెను గంసుని
పనుపని యది తెలియలేక బలిమిని బిలువన్
జనవలసె మధుర కవ్వల
వినకుందువె మామ యచట విడివడినకథల్.

గీ. తల్లిదండ్రులయ్యుఁ దారు గాకుంశిరి
చెరలఁ దగిలి వెడలఁ జెరువు లేక
ననుఁ దలంచు దేవకిని వసుదేవుని
నరయవలనె దోషమా లతాంగి!

ఉ. కట్టిఁడి సేఁతలు న్వైతలుఁ
గంసునితోడనె తీరెనంచు నే
గుట్టు వహించి రాజ్యమున
కున్ బరువానక వానితండ్రికిన్

బట్టముఁగట్టి యాకుదురు
పా లవ్వునంతకు నిల్చి యంత ను
న్నట్టులు నిన్నుఁ జూడవలె
నంచుఁ దలంచుక పైన మానెడన్.

మ. సకియా, కంసునిఁ జంపినానని జరా
సంధుండు రోసాన నా
రక మాపైఁదఁ జలంబుతో దిగి యహో
రాత్రంబులుగ్ గోటఁ జు
ట్టుక పోరాడు బలంబుతో మరలి పో
టుంబంట్లతో డుల్లు నా
బకళాటానకుఁ గాచె యీనడుమ నేఁ
బార్వారి డాఁగుండితిన్.

క. ఈడకు వచ్చినఁ గాదని
యాడకునుం బోక మనము హాయిగ నెచటన్
కూడా నుండుదు మోయని
వేడుకను సముద్రు నడిగి విను నేర్పుమెయిన్.

గీ. వనధినడుమను ద్వారకయనఁగ నొకటి
పురముఁ గల్పించి యందుఁ గా పురముగాఁగ

నచటి వారిల రప్పించి యచటి కేను
బైనమై యుంటి నింతలోపలనె వినుము.

శా. వాఙ్మున్వ్రాఁత్తు నునుక్ జడంతి యనుచున్
వాక్రువ్వఁగా వించుఁ దా
విఘ్నంబుల్ శిశుపాలుఁ డుదుకొని తే
విఘ్నబై కొనం దోఁడి వి
ల్వాండ్ల న్వాని జయించి రుక్మిణీ నటుల్
కావ్యాభిమానానకై
పెండ్లాడ న్వలసెన్ బయోజముఖి, త
ప్పేని క్షమింపందగున్.

చ. ఇవతల నొక్క రాజు తన
యింటను రత్నము పోయెనంచు నా
యవుదల నిందమోపఁ బరి
హారముగా నొకజాడ వెంబడిన్
దవుల వనాంతరంబునను
దన్నని మెచ్చి పురాణయుక్తుఁ పుం
గవుఁ డగు రామదాసు తన
కన్యను, రత్నము నిచ్చి బల్మిచేన్.

క. అపు డారత్నముఁ దొలుతటి
నృపునకు నిచ్చినఁ గుమారి నిచ్చె నతండుఙ్
జపలాక్షి, నిందసోఁకిన
యపకీర్తికి వారిఁ బెండ్లియాడఁగవలసెన్.

గీ. కడమవారల నొక్కొక్క కారణముగ
నటు ప్రతిష్ఠకునై పెండ్లి యాడవలసె
నొకటి సేయంగఁబోయిన నొకటివచ్చె
నెదుటివారు వివేకులై యెఱుఁగ వలయు.

మ. చెరలోనం బడువారు లేరొ, దయచే
సేవారలున్ లేరొ; కా
తరలంచు న్విడిపించఁబోయిన నదే
తప్పే పదార్వేలు రా
తెరవ ల్నామెడఁ జుట్టుకోవలెనె యా
దీనత్వముం జూడ కే
మరుమాటాడఁ దెగింతు రేమని వచిం
పఁగ లేక పెండ్లాడితిన్.

క. ఈలాగున నొక్కొక్కతె
చీలలువలెఁ దగులుకొనఁగఁ జేసెను దైవం

జేలా యొడలెఱుఁగని శివ
మేలోకమునందుఁ గలవె యిది తగవగునే.

మ. ఇదిగో చేసినపాప మీపలుకులం
దేమాత్రము దప్పినన్
బదివేలేల, భవత్పదంబులు దలం
పన్ యోగ్యుడం గాను సం
పదతోడన్ బలగంబుతోఁ బ్రతిభతో
భాగ్యంబుతో నున్న నీ
మది కింపౌనని నీ ప్రతిష్ఠయని కో
మ్మా, నమ్మితి న్నెమ్మదిన్.

ఉ. ఏ నటుగాక వారలప
యిం దయగల్గిన వాఁడనైన నో
మానిని, నిన్ను నింత బతి
మాలుదు నే సమయంబుఁజూచి యే
మేనియుఁ బల్కఁ గాని దయ
నింతటిమోహము నీకుఁ గల్గినన్
మానక నాదువెంబడిని
మచ్చిక రమ్మిఁక యుక్తు లేటికిన్.

ఉ. అన్నియు విందు నాకుఁ గల
యట్టి పదార్థవపాలు మేలు నీ
కున్న దె? నీకుఁ దాఁ దెలియ
దో? యవివేకపుఁజేఁత నోరు లే
కున్నది గాన నిన్బలుక
నోడెద; లోకమువా రెఱుంగరే
కన్నుల కల్కి నీవు దయ
గల్గుట నే దయఁగల్గి యుంటుటల్.

క. అదియేల? యీఁడుదానికిఁ
గొదవ లిఁక రాదు గాన కొదవగు నేనే
యదయుఁడ మహాపరాధిని;
మదవతి, యిఁకనైన మోడి మానఁగరాదే!

మ. అని పల్కన్విన లేక రాధిక సరో
జాక్షు న్నిరీక్షించి క్ర
మ్మనవిన్నూర్పు లడంచి గద్గదిక నే
మే నాడఁగాఁబోయి యే
లని తానే తలయూఁచి యోయి, విను కృ
ష్ణా, జాణవంచుందు రే

ముసుగల్పించుచు నేఁ జెఱంగితిమి పొం
పుల్ గల్గు నీసల్గులన్.

క. ఏవిధమున నీమోహపు
దేవులకథ కథలుగాఁగఁ దెలిపెద వోఁగా
నేవినవలెనను ప్రజ్ఞకొ,
నీవేఁపకొ కాక! యేమినేరుపు చెపుమా!

క. ని న్నెవ్వ రడిగి రీకథ
లిన్నియు; నిన్నెవరు కోరవ లిటులాడిరి మా
కున్నవి దయలని యెవరను
కున్నా రీటక్కులేలనోయి, మహాత్మా!

చ. వెడవిలుకానిచేఁ దనువు
వేసరియున్నది యందుమీఁద నే
యుడుకులమాట లేమిటికి
నూరక యాఁడెదు నేస్తమంచు మున్
బిడుగునఁ బడ్డవారిఁ గొర
వింగొని చూఁడుదురే వితావితల్
విడువిడు చాలు నెంతయవి
వేకము నేఁ డిటులయ్యె వేఁపకల్.

గీ. మమ్ము హాస్యంబు చేయుట మానవేని
నాడవలసినయటులెల్ల యాడుమీవు
నేను విని తాళలేనని మౌనమునను
జెవుల నంగుళములు చొన్పి శిరము వంప.

చ. ఇది కదియంగవేళ యని
కృష్ణుఁడు పానుపు డిగ్గి రాధికా
మదవతిచెంతఁ జేరి నును
మై పులకించి చెమర్చ నొక్కకే
లుదుటునఁ దీసి కన్నుఁగవ
నొత్తుక యోచెలి, కోపమున్న మం
చిది చలమేల నొక్క చెవి
చే విను నాదొక విన్నపంబనన్.

క. ఒకచెవి మూసుక విన్నప
మొకచెవి వినుమన్న మాట కుల్లముగరఁగన్
ముకురాస్య, మాటలాడక
మొకమోరఁగఁ జేసి కొంత మోడి వహించెన్.

ఉ. ఇప్పటి కింతె చాలునని
యేమియునన్ బెనఁగాడఁబోక యా

కప్పురగంధితో ననిమో౯
గంజదళాక్షుఁడు కోఁగిలించి యో
యొప్పులకుప్ప, నీవిటఁుల
నుందువె యుండిన నుండు మోహమటుం
ద్రిప్పఁగ నేమి చేసితని
దిన్నఁగఁ గన్నులు విచ్చి చూడవే.

క. నీమనసు రాకయుండిన
మోహమైనఁ జూపరావె మోసంబటవే
మామిళ్ల కాజ్ఞమైతే
కామిని గ్రుక్కిళ్ల కాజ్ఞ గలదే యెందుఁ౯.

ఉ. కోమలి, లోకమందు నొక
కొన్ని దినాలకుఁ గావె కామినుల్
కాముకులందు నిల్పుదురు
కాంతలు పిన్నటనాఁటనుండియుఁ౯
గోమున నెత్తి పెంచితివి
కోరిక లుంచితి వాదరించితే
మేమొ యెఱుంగఁ జేసి తివు
డెవ్వఁడ నింత నిరాకరింపఁగా౯.

చ. ఎఱుఁగని వాని నన్నుఁ జెలి

మేటికిఁ జేసితి వాసఁగొల్పి నీ

సరసము నీవిలాసమును

జాల మనంబున నాఁటె నిన్నిఁకన్

మఱవగఁజాల నేల బతి

మాలఁగఁ జేసెద వేమి పోమె ని

న్నరగడె సేవ కూడినఁ గృ

తార్థుడ నౌదుఁగదే, తలోదరీ!

మ. కలలోనైనను నీవె దైవమని నేఁ

గన్గొందు, నాడెందముం

దెలియ న్నేర్తువు దైవయత్నమున నెం

తే నేరముల్ చేసినన్

జులుకంజేతురె బుద్ధిగా నడువు మం

చుం దిద్దుకోరాదటే

చెలి,నీచిత్తము నాదుభాగ్య మిఁక నా

జీవంబు రక్షింపవే.

చ. కనికరముంచవో నెనరు

గల్గినదానవు కావొ, ఖేద మీ

తనువులతోడ బాసిన
దానవుగావొ నిశాంతి, యింతలో
మనలను జూడలేక నట
మాత్రపువారు గుబాటు చేసి గొ
బ్బున నినువంటిదానికై
పోతలె నాతలఁ గాకయుండగన్.

చ. చిలుకలకొల్కి, నీటుబడు
చిన్నెల నేను జేట పల్కులన్
వెలసె మనంబు కాంత, రతి
వేడుకలన్ జవిచూపి తేనియన్
పలుకుల కేమి నాతనువు
పావనమాటది మీఁది మాట కు
న్మొలుచనగాను నీమనసు
ముచ్చట దీర్చెద నోతలోదరీ!

క. అహమికను నన్నుదూఱిన
తహతహచే నీకు నపుడు దయలేదనుచున్
బహువిధముల నెదురాడితి
నహహా, నాయంత వెతల నందవె నీవున్.

ఉ. కంతుని గంతు లెంచి కను
　　గంటికిఁ బుట్టెఁడు నీరునించి యం
తంతకుఁ దల్లడించి ధృతి
　　యల్లలనాడఁగ నిచ్చగించి యా
ద్యంతములున్ దలంచి చెలు
　　లాడుకొనన్ దలవాంచి వాంఛచే
నెంత విరాళిఁ బొందితివో
　　యెంత కృశించితివో తలోదరీ!

చ. చెలి, నినుఁ బాసియే నిదురఁ
　　జెందమి తెప్ప లెఱుంగుఁ గాఁక చేఁ
దలఁగుట మే నెఱుంగు రుచి
　　దప్పుట జిహ్వ యెఱుంగు నొంటినే
నిలుచుట నీ వెఱుంగుదువు
　　నిన్నును నీమదిలోని చింతయున్
దలఁచిన గుండెలో దిగులు
　　దైవ మెఱుంగును బ్రాణనాయికా!

చ. నలువురి మాటలున్ వినక
　　నాతలిదండ్రుల నమ్మఁ బోక పె

ద్దలు తెలుపంగ నూఁకొసక
 దైవమునుం గొలువంగలేక సి
చెలిమిమె భుక్తి ముక్తి యని
 చేరితి నింతటి దానవౌట నేఁ
దెలియక మోసపోతి పర
 దేశిని జేసితి వంగనామణీ!

క. ఈవగను వగకు వగకును
భావనతో నూఱునాఱుపద్యములు చెలీ!
ఈవఱకును రచియించిరి;
నీవేగతి; లోకమెల్ల నినుఁ గొసియాడుఁ.

ఉ. జిత్తులకత్తె లిచ్చకముఁ
 జేయుచుఁ బైపయి నాసఁజేయ నే
నత్తఱి నన్నియు న్మఱచి
 యంతటఁ జొచ్చితి బొంకనేల? వా
దత్తిఁక నన్ను నేవగను
 దండన చేసినఁ జేయఁజెల్లు నీ
చిత్తము నాదుభాగ్య మిఁకఁ
 జెప్పెడిదేమి, కురంగలోచనా!

ఉ. ద్రోహి నటంచు నేఁడుగద
తోఁచెను మునుపటి చిన్ననాఁటి నా
మోహముఁ జూచినైన నను
ముదుగఁ గైకొనరాదె, కోపమే
లే హరిణాక్షి, నా నవత
యేగతి నుండిన నుండెఁగాక యీ
దేహము నీ యధీన; మిది
యెంచియుఁ గౌగిటఁ జేర్పరాదటే.

సీ. వనచూపక ఫలించు పనసభూజముభంగి
సుదతిరో, మును మేలు చూపినావు
పూచినంతనె కాచి పొల్చు మామిడిమాడ్కి
నెలఁతరో, మది దయ నిలిపినావు
పూచి పిమ్మట రాలిపోవు పాటలిభంగిఁ
దరుణిరో, కలప్రేమ దాఁచినావు
పూచి కాచి ఫలించు భూకల్పకమురీతి
మగువరో, యికనైన మనుపఁగలవు
నీకు నీయంతఁ దోఁచని నెనరు ప్రేమ
వచన రచనలఁ దెలుప నెవ్వారికి వశము?

నిన్నువంటిది ననువంటి నెనరువాని
చలము సేయుట యిది పూర్వ ఫలముగాదె.

క. కలికీ, పలుకవె చిలుకల
కొలికీ, దయఁజూడరావె, కోపంబేలే?
యలికీరంబుల కిదిగో
యళికెను నాడెంద, మొందు కలయుంచెదవే!

గీ. ఆనవిడు నీదు పదములనైన వ్రాలి
వేఁడుకొనియెద దయపుట్ట విన్నవించి
పడఁతి, కాదేని హృదయతాపంబు దీఱ
నాన విడువుము నీయధరామృతంబు.

గీ. రమణి. దాసరితప్పు దండమునఁబోవు
నందు రండుకు నోఁచనై తిందువదన!
యింక దయనేలుదో భాగ్యమింతో యనుచుఁ
దొలుతఁ దనుఁ దోడితెచ్చినచిలుకఁ జూచి.

చ. కడకడ యుండెదేమె చిలు
కా, మును నమ్మిక లీ వొసంగఁగాఁ
దోడిఁబడి నమ్మి వచ్చితిని
దోఁచినరీతిని విన్నవించితిఁ

గడపట నేమిలేక ననుఁ
గంతుని చేతికి నప్పగించె మీా
పడఁతుక; యూను గాదనుచుఁ
బల్కవు నీవును జేరివచ్చినన్.

క. చిలుకలకొలికికిఁ గలికికి
నలుకట, పలుకదట, చలములట నీపైనన్,
గులుకువగఁగులుకుకపురపుఁ
బలుకులొలుకవలపుఁజిలుకఁబలుకవె చిలుకా!

గీ. మరుఁడుగురిగాఁగ నేనాడు మాటయొకటి
చెవులఁజొరదాయెఁ జిల్కయీా చెలికి నేఁడు
సూఁదిద్రిప్పంగ దారంబు సూటివడునె
భామ యిటులున్న మగవాఁడికేమిసేయు.

వ. అనిన రాధికావధూతిలకంబు తన పెంపుడు చిలుకం బేర్కొని యిట్లనియె.

క. నే నెవ్వతెఁ దను మనుపను;
తానెవ్వఁడు నన్ను వేఁడ; తనకు న్నాకున్
బూనిక నేసంబంధము
వైనంబున నడుగనేరవా యని కదుమన్.

వ. అనినఁ జెలుక యిట్లనియె.

క. నీ వనఁగా నతఁ డనఁగా
నే వినఁగాఁ జాల నెల్ల నీతులు గీతుల్ ?
నీ వెఱుఁగు దాతఁ డెఱుఁగును
పోవేయనఁగృష్ణుఁడలుక మొగమునఁదోలుకఁ.

సీ. ఇంత పనిలేనిపనికి నేనేల పెనఁగ
ననుచు మెడ జారుసిగఁ గేల నదుముకొనుచు
తగటుఁ దుప్పటి వల్లెవాటుగ ఘటించి
లేచి తలయూఁచి రాధను జూచి పలికె.

ఉ. తీరని మోహతాపమున
దీనతచే బతిమాలి చూచి వే
సారితి నింక నీచెలిమి చా
లును నీవెత నీకు ముద్దె; నే
నూరికిఁ బోయెదం గరుణ
యుంచవె; యించుక యూఱడించఁగా
నేరకపోతివంచు చెలి
నీవెతలంచెద వింక మీఁదటఁ.

చ. సొలయక యెన్ని దేశములు
    చూచితి, నెందఱితోడ నేస్తముల్
సలిపితి, నెంత ముచ్చటకుఁ
    జాలితి, నెవ్వియు నిల్వవాయె నీ
నిలుకడమాట నీ నెనరు
    నీరసికత్వముఁ జాల నమ్మితిన్
జెలి, కలనైన నన్ను మఱ
    చేవుసుమీ యెవ రెన్ని చెప్పినన్.

చ. కులుకుమిటారి, నీవు నెల
    కొన్న పురంబును నీగృహంబు నీ
చెలులును నీవు నీసొలపుఁ
    జిన్నెలు నీవగలున్ మనంబునన్
నెలకొన గుండె జల్లుమను
    నేఁటికిఁ దీరని పైనమాయె ముం
గల నినుఁ జూడనౌనె! అవుఁ
    గా పరదేసుల కేడ వేడుకల్?

ఉ. ఒక్కొకనాఁటి నీనడత
    లుల్లమునం దలపోసి పోసి యే

చిక్కులకైన నోర్చి పరిఁ
జేరుదుఁగా యని చాల నమ్మితిన్
మక్కువ లేనిచోట బతి
మాలిన నామది కంపుఁ గాక నా
తక్కువ నేస్తమైన మితి
దప్పిన నేసట గాదె యేరికిన్.

చ. పకపక నవ్వుచుం జెలఁగి
పైకొనుచున్ రతులం బెనంగి పా
యక మన మున్న పొందె మిసు
మంతయు నే మఱవంగఁజాల నెం
దుకుఁ బలుమాటలీ తనువు
తో నెఱనమ్మిన నెమ్మనంబుతో
నిఁక నొకకాంతతోఁ జెలిమి
యేమని నేతు సరోరుహాననా!

చ. పలుమరు నీకుఁగాఁ బడిన
పాటులు నీమననే యెఱుంగు నీ
చలమును నీతృణీకరము
జవ్వని, నామననే యెఱుంగు నే

వల ననువంటిమేలుగల
వాని గడించు కొనంగలావె? య
వ్వల నను దూఱవద్దు, సెల
వా యిఁక నీమకు ముద్దుకోమలీ!

మ. పలుమైవచ్చితిఁ గాని నేరములు నా
పై నుంచి కోపించు టే
నెఱుఁగ న్నామది చల్లఁ జేసితివి యిం
కిల్లేల? యూరేల? యె
వ్వరు నాకేల? ఋణానుబంధములు గా
వా యన్నియు న్నేఁటితో
సరి గాఁబోలును బోయివచ్చెదఁ గటా
క్షుం బుంచుమీ రాధికా!

మ. అనిపల్క న్విని కల్కియొంతపలు కా
హా యింత గానేరకుం
డిన లో చేతువె రాచకన్నియల; నెం
తేఁజాలు తెల్పెల్ల పా
లనుచు న్నమ్మెదు గొల్లవారికడ; నా
యందూరకే మన్నిటం

గనినా నిన్నియు నీకటాక్షమునవే
కాదా ప్రసన్నతంచుటల్.

మ. నను నేఁ డెవ్వతె నంచుఁ జూచితివొ కృ
ష్ణా, నిన్నుఁ బోకుండ బ
ల్మిని బ్రార్థించెద నంచు నెంచితివొ యా
లే యంతకుం జాలవే
యనుఁగుంబోటుల యిండ్లకేఁగెదవొ భా
గ్యం బాయెఁ బోపొమ్ము ప్రే
మను నేఁ జూచెద నిన్ను నన్నుఁ బెగడే
మాయూరి పూఁబోఁడులన్.

చ. తెగువల నమ్మలక్కలు ప
తివ్రతలై నను దూఱువారు నే
నొగి విను దాన నీవు కడ
నుండెడివాఁడవె నీవు వారునుం
దగవున మెచ్చఁజేతు రది
దప్పినఁ జూచెద వీటికెల్ల నుం
బాగడిక దెత్తుఁగాదె యెటు
పోయెదు నిన్నొడ నెన్నిభంగులన్.

చ. అనుచు బిరాన లేచి వన
జాక్షుని దుప్పటి కొంగుఁబట్టి గొ
బ్బున నెటు పారిపోయెదవు
పోదువుగాకని శయ్యమీఁదికిన్
బెనఁగుచు దియ్య నొయ్యనఁ ద
మిన్ బిగికౌఁగిటిలోఁ గదించి రా
ధనుఁ గరఁగించె శౌరి తను
తాపము దీరఁగఁ గోప మారఁగన్.

చ. చలమును గోప మారసము
జవ్వని కేడకు డాఁగిపోయెనో
తెలియదు కొంత సేపు తన
దేహము దాఁ దెలియంగ లేక మై
పులకల నప్పటప్పటికిఁ
బొంగుచు నిక్కు_వ లంట సోలుచున్
బలుకక యూరకుండె నటు
మాధవుకౌఁగిట రాధ వేడుకన్.

క. చెలువయట రాధ, కృష్ణుఁడు
చెలువుండట, పిన్ననాఁటి చెలిమట, యెడలై

కలసినవారట వారల
మెలఁకువలకుఁ జమికి మట్టుమేరలు గలవే?

మ. కొమరుఁ బ్రాయపుఁ జిన్నిచన్నుఁగవ ము
క్కుల్ నొక్కి కోరాడి కం
ఠమునన్ గేలు గదించి యిక్కువలు గో
ట్టన్ మీటి నెమ్మోన లేఁ
జెమటల్ గ్రాలఁగఁ గౌఁగిలించి బడలిం
చెన్ జొక్కి తా నెంతయున్
దమి రాధా మధురాధరాధరసుధా
ధారల్ చవిం గ్రోలుచున్.

ఉ. చిక్కితివంచు రాధ వగ
చే హరికంఠముఁ గౌఁగిలించి తా
నక్కున వ్రాలి చూడకు మ
టంచును నించుక మోడి సేయుచుం
జక్కెరమోవి యాని నిలఁ
జాలక కన్నరమోడ్చి సోలుచుం
*బుక్కిట వీడెమందుకొని
ముద్దుల నొద్దికమాట లాడుచున్.

*గ్రక్కునగబ్బిగుబ్బలటు గట్టిగఁ బట్టఁగఁ దాళుమంచుఁదాన్.

నిరోష్ఠ్యమత్తేభవృత్తము.—

గిలిగింత న్నగి కాంత కాంతుకృత సం
కేతజ్ఞయై యిచ్చఁ జం
చలతాటంకరథాంగగండయుగయై
సంత్యక్తచేలాంతయై
చెలరేగెన్ కరిన స్తనార్ద్రనఖ ని
శ్శేషాధర గ్రాహయై
గళనాదాంగదఘంటికా కలకలా
క్రాంతాంగణేచ్ఛా రతిన్.

చ. గళరవ ముప్పతిల్లి బిగి
కౌఁగిటఁ జన్నులు పిక్కటిల్ల నం
చెలరవ మావహిల్లి గడి
దేరినవార్తలు గ్రక్కతిల్ల మే
ఖలరొద నివ్వటిల్లఁ దెలి
కన్గొన లించుక సొమ్మసిల్ల నూ
ర్పులవడి సంఘటిల్లఁ దమిఁ
బొంగి లతాంగి చెలంగి పైకొనెన్.

ఉ. అంత రతాంతమందుఁ గమ
లాక్షుఁడు రాధికమోముఁ జూచి యా

వింత లి కేమిఁ జెప్ప నొక
వేడుకలోఁ బదివేలు వేడ్క లం
తంత ఘటింప నేర్చితి వ
హా, నెఱయోధవు గావె నీవు నీ
వింతకు నేరకున్న బ్రమ
యింతువె కృష్ణుని లోకు లెన్నఁగన్.

ఉ. కోమలి, యెంత నీవు పయి
కొన్నను మున్నొక లేనియెమ్మెతో
నామిక చేత నీరతుల
యంద మెఱుంగక యొల్లనంటి నేఁ
డేమని విన్నవింతుఁ దను
వెల్లను బావనమాయె నీఋణం
బేమిటఁ దీర్చుకొందు సొల
యించితి వన్నిట నన్ను వేడుకన్.

క. అన విని రాధిక కృష్ణునిఁ
గనుఁగొని యానవ్వుమోము కళగల చెక్కుల్
నునుమోవియుఁ దెలిగన్నులు
గొనబునఁబలుమారుముద్దుగొనుచున్న గుచున్.

ఉ. తేరని నిద్రమంపు దగ
దీరనియూర్పుల పెంపు పచ్చికా
టారని మోవికెంపు చెమ
టారని చెక్కులసొంపు జారియుం
జారని పైటలోని బిగి
చన్నుల క్రొన్నెలవంకగుంపు చె
న్నార నొయారముల్ గులుక
నచ్చెలి యప్పడకిల్లు వెల్వడన్.

క. ఆనడత దానెఱుంగని
దానివలెనె యాయశోద తా నుండుటయుం
దానె తను నందుఁ డడిగినఁ
బోనీ మన కేమటంచు పొలఁతుక నవ్వెన్.

క. ఈరీతిఁ గొన్ని దినములు
శూరిమితో రాధవగలకున్ లోనై యా
శౌరి వసియించి యొక నాఁ
డా రమణిన్ సమ్మతిల్ల నాడి సుముఖుఁడై.

గీ. పదిదినంబుల మళ్లి వచ్చెద నటంచుఁ
దల్లిదండ్రుల కెఱిఁగించి గొల్లచెలుల

బూర్వసఖులనుఁ బ్రియమున బుజ్జగించి
రాధతోఁగూడ వెడలె నమ్మాధవుండు.

చ. రథముపయిన్ వసించి కవి
రాజులు రాజులు నేస్తకాండ్రు వే
విధముల వెంటరా నమిత
వేగముతో నతి వైభవంబుతో
నధికవిభూతిమైఁ దలఁచి
నంతనె ద్వారక కేఁగుదెంచె దన్
రథగజ వాజి వీరభట
రాజు లెదుర్కొనఁగా మహోన్నతిన్.

ఉ. ఇట్లుఁ పురంబుఁ జేరునెడ
నేమని తెల్పగఁ దోరణాల మే
ల్కట్లను మంచెలన్ బురుజు
లన్ విడితేరులఁ జప్పరాల మే
ల్కట్ల జవాజివాసనలు
ఘుమ్మన బంగరు మేడలన్ జెలుల్
పొట్లముగా వసంతములు
పోయగ నబ్బురమయ్యె రాధకున్.

మ. హరిఁజూడన్ బురమెల్ల ఘల్లుమనె నా
హా రాధ మా కేడ దా
పురమై వచ్చెనటంచు రుక్మిణి మొదల్
పూఁబోండ్లు చింతింప నం
దఱిలోనన్ హరి పూర్వపక్షముల సి
ద్ధాంతంబులం జేయ నే
ర్పరి గానన్ సరిమిద్దెలోన నిడెఁ బూ
ర్వస్నేహమా రాధికన్.

మ. పయిపై రుక్మిణిసత్యభామల రమిం
పంగాఁ బదార్వేలు క
న్నియలం గూడఁగ నిర్వికారుఁడనినన్
నిర్మోహియా నిర్జితేం
ద్రియుఁడౌనన్నను దాళియుండె వెనుకన్
నిక్కంబుగా రాధపై
దయవాఁడై యపుడున్న చిన్నెలు వృ
థా తత్త్వంబు లయ్యెం గదున్.

ఉ. చేకొని మంత్రులం దిడియె
సీమ విచక్షణ కార్యఖడ్గము.

ల్వీకఁ గుమాళ్లయుం దిడియె
విద్యలఁ బెద్దతనంబులం గుల
శ్రీకులకంబులం దిడియెఁ
జిన్నె లిఁకేమన రాధతోఁడిదే
లోకము గాఁగ నుండె నిఁక
లోకులు కాముకుఁడంచు నెంచరే.

చ. కెవ విడలేక జక్కువల
కైవడి రాధయు మాధవుం డిటుల్
దవులక యుండఁగాఁ దమరు
తాళక రుక్మిణి సత్యభామ జాం
బవతియు మిత్రవిందయును
భద్ర సుదంత కళిందజాతయుఁ
రవరవ నాడుకొంచు నొక
రాతిరి లక్షణయింటి కేఁగినన్.

చ. పడఁతుక మ్రొక్కి వారికి స
పర్యలు సేయుచుఁ దాను వారు నొ
క్కెడ వసియించి నెచ్చెలుల
నెవ్వరి నుండఁగనీక యోచనల్

నడపుచు నీసునం బెగువ
    నల్గురు నాలుగుమాట లాడఁగా
నుడుకుచు సత్యభామ విన
    యోక్తుల రుక్మిణిఁ జూచి యిట్లనుక్

గీ. నన్ను గయ్యాళియందు రీకన్నెలెల్లఁ
    దెలియవిను మక్క, పట్టంపుదేవి వీవు
    పేర్మి సీతోటి సాటిగాఁ బెనఁగఁజేసె
    దానవారాతి పారిజాతంబు కొఱకు.

ఉ. ఎన్నఁటికైన వానిచన
    వెవ్వతె నమ్మునె కృష్ణకృష్ణ యా
    యున్నదినాలలోన దయ
    యుంచినవానివిధానఁ బెద్దరుక్
    బిన్నకుఁ దోఁచినట్లు నడ
    పించును చేసెడి బాసలంటిమా
    యెన్నఁదరంబుగాదు నిజ
    మించుక లేదు తలంచిచూచినక్.

ఉ. ఇంచుక రాధ సుద్దిమును
    పే విని వేడితి వారుపేరుఁ గ

ల్పించి రటంచు నో రదిమి
    లేదని బొంకెను నాఁడు నాఁడె యి
ట్లించుక యొద్దికైన మన
    మింతకురా నడపింతుమే యిఁకం
గొంచెములోన దానిపయిఁ
    గూరిమిదప్పనె తప్పె యోచనల్.

వ. అనిన జాంబవతి సత్యభామ కిట్లనియె:

ఉ. ఎందుకుఁ దప్పె యోచనలు
    కృష్ణుని మాయ లెఱింగి వానిపై
నింద ఘటింప నేమగును
    నేఁ డవుఁ గాదను వారు లేరుగా
కందఱుఁ గారటంచు నిపు
    డక్కట రాధిక మేలుగల్గెనా
యందె రమింపఁగావలె న
    హర్నిశముం బనియేమి యేఁరికిన్.

వ. అనిన మిత్రవింద జాంబవతితో నిట్లనియె.

ఉ. ఎవ్వరికిం బనేమియని
    మేటికిఁబల్కఁగ నాఁడు నీవు నే

మెవ్వరమంచు నుల్కితి మొ
కించుక నేర్పుల నాటపాటల
న్నవ్వుల లోను జేయవలె
నాథునిఁ గాక మఱేమి; రచ్చలఁ
రవ్వలఁ బెట్టినన్ మనసు
రంజిలనేర్చునె యెట్టివారికిన్.

వ. అనిన భద్ర మిత్రవిందతో నిట్లనియె.

ఉ. రచ్చల రవ్వలన్ మనసు
రంజిలదంటివి రాధ కేమిట
న్వచ్చెఁ బ్రతిష్ఠ నేఁడు మగు
వా, మనమందఱ మొక్కమాటగా
కచ్చగ శౌరితోడఁ బలు
కన్వలె రాధకు మాకుఁ గూడునే
నిచ్చలు మేము గావలెనో
నీ కది గావలెనో యటం చిఁకన్.

వ. అనిన సుదంత భద్రతో నిట్లనియె.

చ. అదివలె మేముగావలె నో
యం చిపుడాడిన దాని మానునే

అదివలె మీరుఁ గావలె నటం
చను; నింకొక నేర్పు దెల్పెదన్
పదటము లేక నందజము
పద్మదళాక్షుని ద్రోవఁ బోక నేఁ
డిది మొదలున్ దెగించిన వ
హిన్ సమయంబు ఘటింపఁగావలెన్.

వ. అనినఁ గాళింది సుదంతతో నిట్లనియె.

చ. సమయము సేయఁ గృష్ణునికి
సాగకపోయిన దేమి యందుచే
నమరగ రాధ కేమి కొద
వయ్యెను చిన్నటనాఁటనుండియున్
దమి తల కెక్కియున్న దయ
దప్పవె నేర్చితిమేని మందు మం
త్రములను బూని వానికిని
దానికి భేదము సేయఁగాఁ దగున్

వ. అనిన లక్షణ కాళిందితో నిట్లనియె:

ఉ. మందును మంత్రమం చనెదు
మంత్రము లిప్పుడు పాటి దప్పె నీ

యందఱు మెచ్చ నే నొక యు
పాయముఁ దెల్పెద రాధ చెంతకే
పొందుగఁ జెప్పి పంపుదము
'బుద్ధిని బెద్దవు నీవు నీకు మా
కెందుకు వాదు నీవె ఘన
మెంచుక దిట్టము సేయు' మంచొగిన్.

వ. అనిన రుక్మిణీరమణీశిరోమణి యక్కామినీ
మణులం గనుంగొని నవ్వుచు నిట్లనియె:

ఉ. నిందలు సేయ నెందుకుఁ గృ
శోదర యెందుకు వీడనాడఁగా
నెందుకుఁ గాదు కూడదన
నెందుకుఁ బల్కక మోడి సేయఁగా
నెందుకు మందుమంత్ర మన
నెందుకు దైన్యముఁ బొంది యాడఁగా
నెందుకు నే వచింతు నొక
యిక్కువ యించుక వింటి రేనియున్.

మ. మనభోగంబుల నేమి తక్కువలుగా
మన్నించె నేవేళకై

నను మాటాడఁడొ, బుజ్జగింపఁడొ, రతిన్
మల్లాడుచుం దృప్తిగాఁ
దనువుల్ సౌఖ్యము లొందఁజేయఁడొ మహా
తాత్పర్యచిత్తంబునన్
మనలోనన్ మనవారె యీర్ష్యలు వహిం
పన్ వారివే న్నేరముల్.

సీ. ఒకరిసొమ్మేమి వేఱొక్కరిసొమ్మేమి
చక్కెరకబ్బనే చిక్కఁదనము
లోకులు గననేమి తాగనుఁగొననేమి
వెన్నెలపూనునే విన్నదనము
అంత గైకొననేమి యింత గైకొననేమి
యమృతాని కబ్బనే యల్పతనము
చెంత నుంచిననేమి చేత నుంచిననేమి
విరిబంతికబ్బనే వెగటుఁదనము
యొకతె చవిగొన్న లేదె మోవికిని దీపి
నలుగురును జూడ లేదె నవ్వులకుఁ దెలివి
మాట యొకమాటు విన్నఁ జాల్మనకతృప్తి
శౌరికడ నుండినను లేదె సంతసంబు.

మ. వినుఁడే వేళను కృష్ణుఁ డేనగరికిన్
వేంచేసెఁ దా నెవ్వరిం
గనిమాటాడెను వార లప్పటికిఁ బ
ల్కన్ మేర సర్వజ్ఞుఁ డా
ఘనుఁ డేలా పొరపొచ్చెముల్ నడుపు నిం
కన్ మానుఁ డీవార్తలో
య్యన నారాధ యొకింత విన్న మనకే
యాఁ జిన్న పో హీనముల్.

చ. అన నిది యుక్తమంచు నపు
డందఱు సమ్మతిఁ జేసికొంచు మె
ల్లనఁ దమయిండ్ల కేఁగి యొక
లాగున నుండిరి వారిమాట లా
యొనరికఁ బొంచు లుండి విని
యొద్దికఁ బెంపుడుచిల్క గ్రక్కునన్
దనకు వచింప రాధ విని
తా నదీ కృష్ణునితోడఁ దెల్పినన్.

క. ఈనుడున్న లిపుడు వింటి వె
యానడుమన్ నీవు చిలుక నంపిననాఁడే

నానావిధముల నడిగిరి
మానవతీ, నీదు రాక మహి నల్పంబే.

వ. అనిన గోపాలచక్రవర్తికి రాధావధూతిలకంబతి
ముదంబున నిట్లనియె.

సీ. పల్లెతావులనున్న గొల్లదానిని దెచ్చి
నవనిధానములందు నిలిపినావు
చెలఁగి రాధామాధవుల చెల్మి పాయక
బిరుదైన కీర్తిఁ గల్పించినావు
ప్రౌఢలైన కిరీటపతుల కన్నెలమాని
ననుఁ బ్రాణపదముగా నడపినావు
సకలవిద్యారహస్యము లెఱుంగఁగ జేసి
దేహ మానంద మొందించినావు
నేఁడు నాపాలిదైవంబు నీవె యనినఁ
జాల దీమాట నామహోత్సాహమునకు
నెంతసంతోషపడెదనో యెఱుకలేదె?
మొదటి కిటుచేయు సర్వజ్ఞమూర్తినీవు.

గీ. ఒకటిఁ గొఱఁతయు లేక నే నున్నదాన
నైన నావిన్నపం బిపు డాదరింపు

నీదుపట్టపుదేవుల నెనరుగలసి
బంతి భుజియింపవలె రేపు సంతసమున.

చ. అని మఱునాఁడు వారికిఁ బ్రి
యంబుగ సమ్మతిగాఁగ శౌరిచే
తనె పిలిపించి వారలును
దానును గృష్ణునిఁగూడి బంతులై
యనువుగఁ బంచభక్ష్య పర
మాన్నములన్ జవు లెంచికొంచు భో
జన మొనరించి ధౌతకర
సారసులై ముదమంది రందఱున్.

మ. నవరత్నస్థగితంపు సొమ్ములను నా
నాగంధపుష్పాదుల
న్నవరంగత్కనకాంబరంబులను గాం
త ల్వింతలై చేరి చు
ట్లు వసింపంగొలువున్న మాధవుని దం
డన్నిల్చి యారాధ మ
క్కువతోఁ బల్కెను గప్పురంపు నును బ
ల్కుల్ దళ్కులం జిల్కఁగన్.

మ. పొలుపౌ రుక్మిణి సత్యభామలకు నీ
పూఁబోండ్లకాయున్న క
న్నెలకు న్నేఁ జెలికత్తెనై తెలిపెదన్
వీరల్ భవత్ప్రీతికై
కలహంబందఁగ నేల? పంచి వరుసల్
గల్పించి గోపాలప్రీ
రలరన్ దిట్టము నేన చేసెదను మ
ర్యాదన్ దగన్ నీయెడన్.

చ. ఒకనెల కొక్కమేర వినుఁ
డున్న దినంబులలోఁ బదాఱువే
లకును బదాఱునాళు లవ
ల న్మరి యాఱుదినాలు నార్గు రొ
క్కొకటిని లక్షణాదులకు
నొప్పగు సత్యకు రెండునాళ్లు నం
దుకు నొకటెచ్చు రుక్మిణికిఁ
దోఁచినచో దయ నుండు వెల్తికిన్.

గీ. అనుచు నోయక్కలార, నే నంటిననుచుఁ
గోప ముంచకుఁ డీమేర కొదువ గాదు

సమ్మతిలుండంచు సతుల మొగమ్ముఁజూచి
హరికి మొదలుగ రాధ యందఱకు మ్రొక్క.

క. కూర్చుండుమనుచు రాధకు
గూర్చిపడంతుకలు మెచ్చుకొంచును బ్రియముం
గూర్చి పలుకంగఁ గృష్ణుఁడుఁ
గూర్చుండఁగ నిడియె నవ్వుకొనుచుం జెంతన్.

ఉ. అంతట వారివారిని గృ
హంబులకున్ సెల విచ్చి రాధికా
కాంతను గృష్ణదేవుఁడు త
గం గరగించి చెలంగి వింతకున్
వింతలుగాఁ దమిన్ వరుస
వెంబడి నందఱియిండ్లకేగి య
త్యంత విలాసమార్గముల
దక్షిణనాయకుఁ డయ్యెనున్నతిన్.

క. విను రాధామాధవకృతి
మనమున నిడి వినినఁ జదివి మఱి వ్రాసిన మె
చ్చిన యాధన్యాత్ములకున్
వనజాక్షుం డొసఁగు సకలవైభవము దయన్.

గీ. అనుచు శుకయోగి వెలుఁగ సజ్జనకవిభఁడు
కృష్ణదేవుఁడె మఱి దేవు లింకను గలరె?
దైవములటంచు వారల భావమునను
దలఁచి మ్రొక్కుచు శుకయోగిఁ గొలిచియుండె.

ఉ. కృష్ణయమంత్రిపుత్ర, సుక
వీంద్ర ముఖాంబుజకంజమిత్ర, శ్రీ
కృష్ణపదాబ్జసంతతవ
శీకృతచిత్త, నవీనచిత్తజా,
జిష్ణుసమానభోగ, గుణ
చిత్రవిశేష గభీరసాగరా,
వైష్ణవసమ్మతప్రకట
వస్తువిచారణ, మంత్రివారణా!

క. చతురతరవచన రచనా
చతురానన, కవినిధాన, సంతతదానా!
మితభాషణ హితపోషణ
మతితోషణ గుణధురీణ మాన్యవిహారణా!

మాలినీవృత్తము—
మగధలకులధీరా, మానినీచిత్తచోరా!
అగణితగుణహారా, యర్థిరాధారసారా!

నిగమవిధివిహారా, నిత్యసౌఖ్యానుసారా!
సగరభవగభీరా, చారుశృంగారవీరా!

గద్య. ఇది శ్రీమద్వేణుగోపాల వరప్రసాదలబ్ధ
శృంగార కవిత్వ వైభవ వెలిదిండ్ల తిరు
వేంగళార్యతనూభవ విద్వజ్జనవిధేయ
వేంకటపతినామధేయ ప్రణీతంబైన
రాధామాధవ సంవాదం బను
మహాప్రబంధంబునందు
సర్వంబును
తృతీయాశ్వాసము.
